

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ О. В. Стрельцова

« ____ » _____ 2021 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«МАГІСТР»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

**Тема: Офшорні фінансові центри як об'єкт міжнародно-правового
регулювання**

Виконавець: Добрянська Марина Андріївна

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства, Драчов Олексій Вікторович

Нормоконтролер: викладач Головатенко Марина Юріївна

Київ, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ ОФШОРНИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ, ЯК ОБ’ЄКТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ...	10
1.1. Причини виникнення та становлення головних міжнародних фінансових центрів.....	10
1.2. Концепція поняття «офшорний фінансовий центр» як об’єкта міжнародного фінансового права.....	15
1.3. Основні ознаки офшорних фінансових центрів, їх типи та види...	26
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СТВОРЕННІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОФШОРНИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ	32
2.1. Міжнародний валютний фонд: офшорна програма.....	32
2.2. Регулювання діяльності офшорних фінансових центрів ОЕСР	43
2.3. Рекомендації ФАТФ	54
2.4. Офшорна група банківського нагляду (OGBS).....	61
РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ПРАКТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ОФШОРНИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ	64
3.1. Принцип «зручного прапора» та використання офшорних фінансових центрів.....	64
3.2. Міжнародно-правове регулювання офшорних фінансових центрів: аналіз Великобританії та ЄС	71
3.3 Мальта: процес еволюції з «офшора» до «оншора» в наслідок глобалізації	80
ВИСНОВКИ	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	92

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

APG	Азіатсько-Тихоокеанська група боротьби з відмиванням грошей
FHTP	Форум зі згубних податкових практик ОЕСР
FSAP, Програма	World Bank Financial Sector Assessment Program IMF
FSF, FSB, ФФС, РФС	Форумом фінансової стабільності
GIFCS, ОГБС, Група	Офшорна група банківського нагляду
IMF, МВФ, Фонд	Міжнародний валютний фонд
WGOFC	Working Group on Offshore Financial Centres FSF
Базельський комітет	Базельський Комітет з питань банківського нагляду
Доповідь ОЕСР	Доповідь ОЕСР «Згубна податкова конкуренція: глобальна проблема, що народжується»
Євросоюз, ЄС	Європейський Союз
Комісія ЄС, ЄК, Єврокомісія	Комісія Європейського Союзу
МФЦ	Міжнародний (і) фінансовий (і) центр (и)
ОЕСР	Організацією економічного співробітництва та розвитку
ОФЦ	Офшорний (і) фінансовий (і) центр (и)
ФАТФ	Група з розробки фінансових заходів щодо відмивання грошей

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах посилення глобалізації, зокрема у сфері світової економіки, яка безумовно регулюється нормами міжнародного права, роль міжнародних фінансових центрів стрімко зростала у зв'язку з розширення спектру діяльності таких фінансових центрів. Останні вносять значний внесок у загальний економічний розвиток і зростання держави. Однак, задля формування міжнародних фінансових центрів, які будуть привабливими для інвесторів, необхідний грамотний підхід уряду держави до правового регулювання фінансового ринку, його інституційної структури, а також задля забезпечення високого рівня протидії та запобіганню легалізації коштів отриманих злочинним шляхом та фінансуванню тероризму.

На сьогодні, досить актуальним та релевантним сучасним викликом є дослідження діяльності держав та міжнародних організацій, спрямованої на урегулювання відносин, пов'язаних з функціонуванням офшорних фінансових центрів, зокрема у частині відповідності міжнародним стандартам у галузі банківської, страхової діяльності, трастів, протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансуванню тероризму, обмін інформацією.

Існують роботи, в яких розглядаються економічні аспекти діяльності офшорних фінансових центрів, проте фундаментальних міжнародно-правових досліджень зазначеної проблематики наразі недостатньо, існує безліч прогалин, які обумовлюють неоднозначне ставлення держави до існування ОФЦ. Проте, окрім тих прогалин, які представляють одну з ланок у транскордонній злочинній діяльності, існує й досить велика кількість офшорних фінансових центрів, які дотримуються високих стандартів при здійсненні своєї діяльності, дорожать своєю репутацією, і, відповідно, викликають інтерес у законослухняних представників бізнесу.

Із загальних позицій науки міжнародного права проблема регулювання діяльності ОФЦ, що розростається в міру посилення глобальної економічної конкуренції держав, є недостатньо вивченою та розробленою. Частково це можна пояснити тим, що лише останніми роками міжнародне співтовариство оцінює масштаб проблем, які можуть породжувати офшорні фінансові центри, робить нові скоординовані кроки, розроблені задля регулювання діяльності таких центрів. Відповідно і Україна має сформулювати свою правову позицію в цьому питанні.

Актуальність дослідження сучасних проблем міжнародно-правового регулювання діяльності офшорних фінансових центрів зумовлена також і іншими факторами. За різними підрахунками, через такі фінансові центри проходить близька 30 % усіх світових фінансових потоків. Причому специфіка офшорного бізнесу, а також притаманна йому конфіденційність дозволяють припускати, що реальний обсяг фінансових коштів, які перебувають на рахунках в офшорних банках, або ж які проходять через офшорні фінансові центри, значно вищий. Перевагами, що надаються офшорними фінансовими центрами, нерідко користується й незаконослухняна частина світового бізнесу, в тому числі й ті, що акумулюють фінансові кошти на анонімних рахунках або на удаваних власників компаній.

Досить широкого поширення набула практика надання офшорними фінансовими центрами «зручного прапора» під час реєстрації морських (і повітряних) суден. При цьому часто немає реального зв'язку між державою прапора-офшорного фінансового центра та морськими суднами, що плавають під його прапором. Крім того, під такими «зручними прапорами» плаває значна кількість морських торгових суден, у тому числі й тих, що змінили українську реєстрацію на офшорну. Саме тому дана обставина зачіпає й економічні інтереси України зокрема.

Ступінь дослідженості проблеми. Питання міжнародного економічного права, включаючи його фінансові аспекти, зокрема, розглядали

у своїх роботах такі вітчизняні правознавці, а саме: М. Баймуратов, О. Баула, О. Борисюк, М. Буроменський, В. Власова, Ю. Волошин, Р. Вороніна, В. Герасимова, М. Гольбін, О. Драчов, А. Замула, О. Зоріна, М. Карлін, О. Кахович, Д. Кібець, С. Ківалов, Л. Кормич, Т. Короткий, К. Крикуненко, С. Кузнецов, В. Кучеренко, Д. Кушнір, В. Лакіза, З. Луцишин, М. Милосердна, О. Мозговий, Т. Мусієць, Н. Мушак, О. Натюшин, Г. Півторак, А. Ременяк, К. Рєпка, Л. Руденко-Сударєва, А. Сачук, С. Семенова, Ю. Сергєєв, І. Слабосильний, О. Стрельцова, Н. Ухналь, О. Шемякін, О. Шуліка, М. Яновський та інші.

До зарубіжних вчених, які розробляли й підтримували дане питання, праці та ідеї яких були використані при написанні даного дослідження, насамперед потрібно відзначити таких юристів-міжнародників як: Х. Абашидзе, А. Айрапетян, П. Аллен, К.-Е. Алтамура, В. Гидирим, Р. Гордон, Д. Делія, Т.-Д. Домінік, П. Жюйара, А. Захарова, А. Зороме, Д. Карро, Ж. Кассіс, М. Кріскті, А. Лоу, К. Льяпіс, М. Малкіна, А. Моррісс, Д. Оввенс, І. Талласінос, Д. Фітчнер, М. Фуут, Б. Хейфец, Д. Чвієрос, Ф. Черунілам, Р. Черчілл, Я. Шабейкіна, Н. Шаксон та багато інших.

Зокрема, науковцями було досліджено такі питання як: поняття і види офшорних фінансових центрів, міжнародна практика та значення організацій для міжнародно-правового регулювання офшорних фінансових центрів таких як ФАТФ, Міжнародний валютний фонд, Організація економічного співробітництва та розвитку, Форум фінансової стабільності та ін.

Проте, попри досить велику кількість досліджень з даного питання, варто здійснити комплексний аналіз саме правових позицій стосовно сучасних офшорних фінансових центрів, їх режиму, адже час не стоїть на місці, а проблеми застосування принципу реального зв'язку між державою і судом у наслідок правового феномену «зручного прапору», вимагають ще більшу необхідність їхнього детального дослідження.

Мета і завдання дослідження. Основною метою дослідження є комплексний аналіз теоретичних обґрунтувань поняття офшорний

фінансовий центр, їх наукової характеристики, а також дослідження та аналіз проблем функціонування офшорних фінансових центрів як об'єкта міжнародно-правового регулювання.

Для досягнення поставленої мети, необхідно було вирішити наступні завдання:

- аналіз офшорних фінансових центрів як нового об'єкту міжнародного фінансового права, що розвивається в умовах стрімкої глобалізації;

- виявлення та аналіз різних визначень поняття «офшорний фінансовий центр», вироблення визначення, що максимально відображає характерні ознаки офшорного фінансового центру;

- дослідження ролі міжнародних організацій у формуванні міжнародно-правових засад регулювання діяльності офшорних фінансових центрів, а також у процесі моніторингу змін у національному законодавстві держав, які є офшорними фінансовими центрами, щодо дотримання міжнародних стандартів;

- дослідження міжнародно-правових питань використання офшорних фінансових центрів у морській діяльності, зокрема, проблеми «зручного прапора» та принципу «реального зв'язку» між державою прапора та морськими суднами, що плавають під їхнім прапором, а також дослідження та аналіз офшорних фінансових центрів, таких як Великобританія та Мальта, їх правове регулювання та сучасний статус як офшорних фінансових центрів.

Об'єктом дослідження являються суспільні відносини, які виникають у сфері міжнародно-правового регулювання діяльності офшорних фінансових центрів як об'єкта міжнародного фінансового права.

Предметом дослідження виступають міжнародні договори держав-членів ООН, ФАТФ, ОЕСР та МВФ, нормативно-правові акти України та іноземних держав, ідеї, доктринальні концепції та теорії юристів-

міжнародників стосовно питання поняття офшорних фінансових центрів, зокрема як об'єкта міжнародно-правового регулювання.

Методи дослідження. Відповідно до мети та завдань дослідження у роботі було використано загальнонаукові, філософські та спеціальні методи пізнання та дослідження правових явищ, пов'язаних із міжнародно-правовим регулюванням офшорних фінансових центрів. Особливого значення у дослідженні набули спеціально-наукові методи, зокрема метод тлумачення юридичних норм, використаний для дослідження змісту міжнародно-правових актів, таких як: Віденської конвенції ООН щодо боротьби проти незаконного обороту наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 р.; Конвенції ООН щодо боротьби з фінансуванням тероризму 1999 р.; Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р.; Конвенції Ради Європи №141 «Про відмивання, виявлення, вилучення та конфіскацію доходів від злочинної діяльності» 1990 р.; Конвенції ООН про умови реєстрації суден 1986 р.; Резолюції Ради Безпеки ООН: 1373 (2001 року) «Про боротьбу з міжнародним тероризмом», 1368 (2001 року) «У зв'язку з терористичними актами в США»; Сорок рекомендацій ФАТФ, Дев'ять спеціальних рекомендацій щодо боротьби з фінансуванням тероризму; матеріали та документи таких міжнародних організацій, як Міжнародний валютний фонд, Організація економічного співробітництва та розвитку, Форум фінансової стабільності та ін. При тлумаченні відповідних понять у досліджуваній сфері, зокрема поняття «офшорний фінансовий центр» та усіх похідних понять, використовувався формально-юридичний метод. Задля дослідження елементів фінансової системи використовувався системний метод, а опісля, структурно-функціональний, щоб доцільно проаналізувати взаємодію елементів фінансової системи між собою у рамках офшорних фінансових центрів та на міждержавному рівні зокрема. Порівнюючи різні точки поглядів науковців, щодо поняття «офшорний фінансовий центр» та його похідних понять, а також порівнюючи різні види офшорних фінансових центрів використовувався, безумовно, порівняльно-правовий метод

дослідження. Метод збору правової інформації гарно послугував для аналізу міжнародної доктрини та практики. Метод опрацювання отримання правової інформації застосовувався під час всього дослідження та при підсумуванні висновків зокрема.

Апробація результатів дослідження. Окремі наукові результати дослідження були апробовані та опубліковані у межах наступних науково-практичних конференцій, круглих столів та семінарів:

– «Поняття «офшорний фінансовий центр» та чи являється Мальта класичним офшором» (IX Міжнародна заочна науково-практична конференція «Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика» 24.11.2021, КПУ);

– «Концепція поняття «офшорний фінансовий центр» як об'єкта міжнародного фінансового права» (II Всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів вищої освіти та молодих учених «Фінансово-економічні механізми розвитку підприємництва: теоретичний та практичний аспекти», 25-26.11.2021, НМетАУ).

Структура роботи обумовлена її метою, завданнями та предметом дослідження. Дипломна робота складається із переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, якими охоплюються десять підрозділів, висновків та списку використаних джерел (містить 84 найменувань). Загальний обсяг дипломної роботи – 100 сторінок, у тому числі список використаних джерел – 8 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ ОФШОРНИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ, ЯК ОБ'ЄКТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

1.1. Причини виникнення та становлення головних міжнародних фінансових центрів

Найважливішим елементом міжнародної фінансової системи останніх років є міжнародний фінансовий центр. Адже, наразі МФЦ охоплює та здійснює як головну діяльність, пов'язану з фінансовими ринками, так і надання послуг щодо обслуговування міжнародних фінансів, кредитування, страхування тощо. До того ж, саме МФЦ являються головними факторами, які активно впливають на підвищення потоків капіталу та, в результаті, впливають на конкурентоспроможність економіки держави. Клієнти вибирають послуги фінансового центру на основі їхньої впевненості, що їхні кошти будуть в безпеці, або ж, в іншому випадку, це просто транзитна зупинка потоку капіталу до більш безпечного місця призначення.

Вивчення основ формування та еволюційного розвитку МФЦ заслуговує на особливу увагу, оскільки дозволяє досліджувати, як на практиці провідними фінансовими центрами сучасності виробляються конкурентні переваги, спрямовані на залучення капіталу та фінансових ресурсів і як це закріплюється у національній та міжнародній системах права.

Становлення міст як міжнародних фінансових центрів почалося ще в Середньовіччі, а саме, в 1215 році. Тоді уряд Англії проголосив Велику хартію вільностей, яка зі свого боку, вперше гарантувала індивідуальні права населенню Лондона, а також безпеку вітчизняним та закордонним торговцям. Основою для Лондонського фінансового ринку стало створення Англійського банку та Королівської біржі у 1690 році. Формування Лондона, як фінансового центру обчислюється століттями. Наприкінці ХХ ст.

Великобританія була однією з найуспішніших країн з погляду нормативно-правового регулювання та податкового режиму, залучаючи юридичних для фінансово-кредитних операцій [8, с. 110-117].

Становлення у Нью-Йорку фінансового центру з 1914-1945 років, обумовлено інтенсивним розвитком економіки США та зростанням внутрішнього національного продукту. Однією з причин початку підйому економіки США стало зниження ролі Лондона у Першій світовій війні. У 1990-х рр. у Нью-Йорку перебували у розпорядженні найбільші кваліфіковані андерайтери (страхувальники), прозорі ринки та суттєвий капітал для проведення випуску цінних паперів. В даний період, ринок цінних паперів США став привабливішим для іноземних компаній, ніж для місцевих [11].

Вище, ми розглянули коротко джерела появи традиційних МФЦ, які виникли у відповідь на попит щодо фінансових послуг, пов'язаних з міжрегіональною та міжнародною торгівлею та інвестиціями. Їх кількісне зростання відбулось внаслідок отримання доступу до великих джерел капіталу, розвитку професійних та технічних навичок, а також, налагоджених засобів зв'язку; та, у більш загальному плані, налагоджувались ділові та особисті зв'язки, необхідні для надання банківських, страхових та інших фінансових послуг, необхідних трейдерам, судноплавним фірмам та інвесторам. Крім того, МФЦ користувалися політичною стабільністю та політикою неутручання, яка надавала можливість для необмеженої торгівлі та потоків капіталу. Однак, діяльність МФК знизилася в роки депресії у 1930-х роках. Проте згодом, почала поступово відновлюватися після Другої світової війни та набула великого імпульсу з появою ринків євровалюти на початку 1960-х років [25].

Варто зазначити, що самі офшорні фінансові центри з'явилися відносно недавно, і зобов'язані своїм існуванням цілеспрямованим спробам влади таких центрів запропонувати низку переваг, які не були доступні, в тій же мірі, у традиційних МФЦ. Різні стимули, що надавалися в ОФЦ, заохотили

дочірні страхові компанії, судноплавні компанії та інші нефінансові фірми створювати управляючі та холдингові компанії у таких центрах, а також передавати їм частину своєї діяльності [54, с. 67-75]. У результаті, сприятливі та гнучкі податкові закони та відсутність валютного контролю, а також фактична свобода від банківських та інших регулювань чи обмежень щодо операцій, провокували міжнародні банки переносити свою головну діяльність до таких центрів. Дійсно, дуже великий обсяг міжнародного банківського бізнесу, що зовсім не пов'язаний з розміром внутрішнього ринку, є найпомітнішою особливістю всіх ОФЦ [27].

Розвиток міжнародних фінансових центрів пов'язаний з фінансовими процесами лібералізації, а також глобалізацією міжнародних фінансових ринків. Як свідчить історія фінансових центрів, існує група фінансових та нефінансових факторів, які сприяють розвитку у національних економіках МФЦ, такі як: географічне положення; багатокультурні фактори (загальна історія, традиції, релігія, мова, менталітет, толерантність тощо); відкритість економіки щодо руху капіталу, трудових ресурсів та нематеріальних активів; ліберальне законодавство, сприятлива податкова та митна політика, імміграційне законодавство; спрощені процедури реєстрації та ведення бізнесу, низькі адміністративні витрати, низький рівень корупції; впровадження міжнародних стандартів, їх використання, відповідність у сфері обліку, регулювання, звітності та нагляду; існування та розвиток інфраструктури (біржі, банки, страхові компанії, інвестиційні фонди, трастові компанії тощо); конкурентоспроможна вартість фінансових послуг; диверсифікований спектр фінансових інструментів та послуг (акції, облігації, похідні інструменти, індекси тощо); макроекономічна та політична стабільність у державі, певний рівень добробуту тощо [31,40, 78].

Однак, на основі аналізу праць юристів-міжнародників, ми робимо висновок, що можна виділити п'ять факторів, які передбачають включення міста / території / держави до складу категорії фінансового центру: високорозвинений ринок цінних паперів, розвинута банківська система,

середовище ліберального (вільного) законодавства, рівень економічного розвитку та соціально-економічне становище.

Перший фактор пов'язаний із розвинутим ринком цінних паперів, що характеризується наявністю торговельної системи та різноманітністю предметів торгівлі (капітал, боргові цінні папери, ф'ючерси тощо). Протягом останніх років, застосовувалися інші підходи щодо вищезгаданого критерію, де ключову роль відіграло ліберальне фінансове законодавство, а не обсяги торгівлі та різноманітність предметів торгівлі, особливо щодо операцій з нерезидентами [35,40].

Щодо цього фактору, важливо відзначити, що досвід Initial Public Offering – первинне розміщення (пропозиція) цінних паперів на біржі (далі – IPO) – є дуже серйозним показником, що впливає на конкурентоспроможність фінансового центру. IPO дозволяє компаніям залучити необхідне фінансування для збільшення власного капіталу за умови наявності досвіду його організації та впровадження, а також відповідного законодавства. У 1990-х роках з'явилося поняття глобального IPO, що означає первинний випуск цінних паперів за межами країни емітента [54, с. 365]. Важливо відзначити, що завдяки гармонізації законодавства та стандартів IPO з міжнародними стандартами кілька азійських фінансових центрів розширили масштаби та обсяги своєї діяльності.

Другий фактор стосується налагодженої та стабільної банківської системи, особливо важливою є наявність міжнародних банків. Наявність іноземних комерційних банків надає підприємствам і домогосподарствам додаткові можливості для залучення іноземних потоків коштів у державу, у результаті покращується якість продуктів та послуг і підвищується прибутковість діяльності банків в умовах жорсткої конкуренції. Наприклад, 250 з 500 банків у Лондоні є іноземними банками, 80% банків Гонконгу є нерезидентами, у Швейцарії приблизно половина усіх банків є дочірніми або представницькими офісами іноземних банків [3, 8].

Безумовно, сприятливі умови з точки зору законодавства, відіграють важливу роль у створенні та розвитку міжнародного фінансового центру, що являється за нашою класифікацією третім фактором. Важливою складовою середовища ліберального законодавства є ступінь інформаційної відкритості, що забезпечує прозорість діяльності учасників фінансової системи та дозволяє підвищити якість рішень, що приймаються в рамках процедури управління ризиками. Інакше, існує ризик виникнення ланцюга наступних негативних подій як: погані облікові записи, неправдива інформація, неправильне рішення, низький рівень управління ризиками, фінансова криза [77]. Врешті решт, конкурентний рівень податків є основною складовою середовища ліберального законодавства. Як показує історія еволюції азійських фінансових центрів, привабливість системи оподаткування є більш впливовим фактором, ніж стадія розвитку банківської системи та фондового ринку.

Дуже важливим впливовим фактором – четвертим – є високий рівень економічного розвитку території, яка визначається терміном міжнародний фінансовий центр. Цей фактор включає як існування професійних установ, які пропонують широкий спектр фінансових послуг, так і наявність клієнтів, що свідчить про те, що пропоновані послуги користуються попитом, і таким чином фінансовий центр робить внесок у національний ВВП [79, с. 451-457].

П'ятий впливовий фактор пов'язаний із соціальними питаннями, такими як: рівень розвитку бізнесу та транспортної інфраструктури, розвиток та використання інноваційних технологій та наявність висококваліфікованих кадрів. Високий рівень якості життя населення, передбачає привабливість фінансового центру для проживання та роботи (особливо для нерезидентів), та оцінюється за такими критеріями: культура, охорона здоров'я, рівень відпочинку та освіти. Безумовно важливі такі фактори, як рівень злочинності, тероризм тощо [29].

Однак, не завжди фінансові центри розвиваються на територіях із сприятливими економічними, політичними та соціальними умовами.

Важливим є поєднання чи взаємодія різних факторів, а також політична воля та удача. На основі аналізу наукової літератури, ми робимо висновок, що політична воля та державна підтримка у створенні та розвитку міжнародного фінансового центру є дуже важливою складовою. Про це свідчить досвід Люксембургу, який продовжує зміцнювати свою конкурентоспроможність на міжнародному рівні та має амбіційні плани стати глобальним фінансовим центром [25].

Таким чином, можна зробити наступні висновки, що МФЦ є одними з найважливіших елементів розвитку національних економік у сучасних умовах. Міжнародні фінансові центри сучасності виробляють конкурентні переваги, сприяють загальному економічному та фінансовому розвитку держав, у яких вони базуються, а також мають позитивний вплив на діяльність підприємницьких структур у національній системі та сприятливо впливають на приплив іноземних інвестицій.

1.2. Концепція поняття «офшорний фінансовий центр» як об'єкта міжнародного фінансового права

Дослідження офшорних фінансових центрів є одним із аспектів нової міжнародної фінансової структури поряд із підвищенням інформаційної відкритості та прозорості; зміцненням фінансових систем шляхом посилення контролю за ними; зміщенням акцентів діяльності Міжнародного валютного фонду в бік запобігання фінансовим кризам; забезпеченням більшого залучення приватного сектора; упорядкованою лібералізацією капіталу; розробкою міжнародних стандартів. Під міжнародною фінансовою структурою розуміються правила, керівні принципи та інші домовленості, що регулюють міжнародні фінансові відносини, а також різноманітні установи, утворення та органи, за допомогою яких подібні правила, принципи та інші домовленості розробляються, контролюються та виконуються [49].

Міжнародно-правове регулювання діяльності офшорних фінансових центрів у науці міжнародного права практично не зазнавало докладного та всебічного дослідження. Багато юристів-міжнародників у своїх роботах торкалися тих чи інших аспектів, а також проблем, з якими часто пов'язана діяльність офшорних фінансових центрів.

На сучасному етапі відбувається формування комплексу міжнародно-правових норм, що регулюють діяльність офшорних фінансових центрів, і цей комплекс норм слід кваліфікувати як окремий інститут міжнародного фінансового права, що формується, який є, у свою чергу, підгалуззю міжнародного права в рамках такої його галузі як міжнародне економічне право. Більше того, формуються певні механізми контролю за дотриманням офшорними фінансовими центрами міжнародних стандартів, зокрема Міжнародний валютний фонд проводить моніторинг змін у національному законодавстві держав, які є офшорними фінансовими центрами, або створили на певній частині своєї території такі центри [66, с. 378-382].

Питання про правове визначення терміну «офшор», та похідних від нього «офшорна зона», «офшорний фінансовий центр», «податковий рай» або ж «податкова гавань», «офшорна юрисдикція» та «офшорна компанія» є питанням досить дискусійним, оскільки не існує загальновизнаного єдиного визначення, яке б повною мірою відображало всі визначальні ознаки офшорів. Відсутність єдиного міжнародно-правового визначення терміну «офшорний фінансовий центр» не вносить ясності та створює певні труднощі як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

За визначенням відомого фахівця з міжнародного економічного права Б. Хейфеца, офшором вважаються держави або території, що надають досить привабливий пільговий податковий режим (до 3-5% податку на прибуток) і не передбачають розкриття та надання інформації при проведенні фінансових операцій [78, с.167-169]. М. Фуут пише, що сам термін «офшорна зона» належить, швидше, до підприємницького сленгу (англо-саксонського походження), ніж до правової термінології [10]. Іншої думки дотримується

М. Баймуратов, вважає, що у даному випадку вбачається правовий вакуум термінології та інститутів права [28, с. 46]. Деякі фахівці вважають, що термін «offshore» є не юридичним, а економіко-географічним поняттям, що використовується для позначення території або об'єкта, що належать якійсь державі, але перебувають за його береговою лінією, або – збірне визначення для спеціального виду безподаткових або оподатковуваних за низькою ставкою податку на дохід компаній, зареєстрованих у державах, які узаконили подібну практику.

Проаналізувавши різноманітну кількість словників сучасної української мови, можемо стверджувати, що поняття «офшор» це території, які забезпечують пільговий або ж понад пільговий режим для фінансово-кредитних операцій в іноземній валюті за участі закордонних учасників. До того ж офшорна зона, з економіко-правової точки зору, є різновидом вільних економічних зон, які являють собою території зі сприятливим валютно-фінансовим та фіскальним режимом, високим рівнем банківської й комерційної таємниці, а також, лояльності з боку державного регулювання стосовно підприємницької діяльності щодо компаній, що надають різні фінансово-економічні, страхові та інші послуги [58, 77].

Однак, сама Україна ще не визначилась щодо юридичного закріплення офшорних зон, умов та доцільності їх використання. Проте, в Україні, стосовно цієї сфери, діє базовий Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» 1992 року, який визначає поняття «спеціальна (вільна) економічна зона» як територія України, на якій встановлюється та діє окремий правовий режим економічної діяльності, порядок застосування та дії законодавства [58]. Зокрема, українським законодавством передбачено запровадження на таких територіях пільгових, митних, валютно-фінансових, податкових та інших умов економічної діяльності національних для іноземних юридичних та фізичних осіб.

Варто зазначити, що Закон України «Про заходи із деофшоризації» від 2016 року, також визначає поняття «офшор», «офшорна юрисдикція», які в свою чергу означають іноземні держави, або ж частини їх територій, які надають пільговий, або ж, інакше кажучи, спрощений режим оподаткування в порівнянні з Україною [58]. А під поняттям «офшорна компанія» розуміється юридична особа, зареєстрована в такому офшорі чи офшорній юрисдикції.

Проаналізувавши українське законодавство та праці вітчизняних фахівців у сфері фінансового права, можемо стверджувати, що термін «офшорна зона» вказує на просторовий критерій визначення території, що надає пільговий податковий режим та (або) не передбачає розкриття та надання інформації під час проведення фінансових операцій. Термін центр, стосовно поняття «офшорний фінансовий центр», на нашу думку, відображає переважно функціональний критерій. Однак, надати юридично повне та точне визначення поняттю «офшорний фінансовий центр» нелегко. З цієї причини немає загальновизнаного та на міжнародно-правовому рівні закріпленого єдиного визначення офшорного фінансового центру.

В рамках цього наукового дослідження використовується термін – офшорний фінансовий центр, однак, наприклад, ОЕСР використовувала спочатку термін «згубна податкова конкуренція» (шкідлива податкова конкуренція), «згубні податкові практики». Згодом, на підставі таких критеріїв як відсутність прозорості (транспарентності) та відсутність ефективного обміну інформацією, ОЕСР у своїй роботі почала використовувати термін «податковий притулок» чи «податковий оазис», «податковий рай» чи «податкова гавань» (tax haven) [24]. Термін «tax haven» використовувався також Спеціальною групою міжнародного співробітництва з податкових питань (Ad Hoc Group On International Cooperation In Tax Matters) Економічної та Соціальної Ради ООН [66, с. 241]. Управління ООН з контролю за наркотиками та запобіганню злочинності розробило у 1998 році доповідь «Financial Havens, Banking Secrecy and Moneylaundering», в якій

використовується термін «фінансовий рай» (financial haven) [62]. Формально, офшорний фінансовий центр, податковий рай, фінансовий рай є різними термінами, однак, на нашу думку, коректніше використовувати термін офшорний фінансовий центр, оскільки цей термін має ширше значення, ніж, безпосередньо, податковий та фінансовий притулок. Саме використання ОЕСР терміну податковий притулок, тоді коли ця міжнародна організація відмовилася від застосування критерію існування низьких чи нульових податкових ставок, на наш погляд, перестав бути обґрунтованим. До того ж, залишаються за рамками багато інших критеріїв та специфічних рис, на підставі яких ті чи інші держави або території можуть бути віднесені до офшорних фінансових центрів.

Міжнародним валютним фондом розроблено Програму (Offshoren Financial Center Program), яка надалі була переглянута у 2008 році і носила назву Offshore Financial Centers: The Assessment Program, а у 2009 році була доповнена деякими положеннями стосовно Барбадос, і наразі носить назву World Bank Financial Sector Assessment Program, яка спрямована на оцінку стану правового регулювання діяльності офшорних фінансових центрів та здійснення контролю, а також вживання заходів, спрямованих на боротьбу з відмиванням за допомогою таких центрів доходів, отриманих злочинним шляхом, та вживання заходів, спрямованих на боротьбу з фінансуванням тероризму [60]. Ця міжнародна організація використовує термін «офшорний фінансовий центр».

Рада Безпеки ООН у своїй роботі використовує термін «офшорний фінансовий центр». Контртерористичний комітет Ради Безпеки ООН, заснований відповідно до Резолюції 1373, прийнятої 28 вересня 2001 року, також користується терміном «офшорний фінансовий центр», наприклад, щодо офшорного фінансового центру Лабуан (Малайзія) [69].

Таким чином, з погляду міжнародного права більш за все коректніше використовувати термін «офшорний фінансовий центр», враховуючи, що і це визначення, поки що не є універсальним. Щодо найбільш поширеної

дефініції офшорного фінансового центру, то МВФ визначає його як фінансовий центр, де основна частина активних та пасивних операцій здійснюється за кордоном та беруть свій початок звідти ж, а більшість його установ контролюється нерезидентами [60].

При цьому МВФ відносить до офшорних фінансових центрів:

- юрисдикції з відносно великою кількістю фінансових установ, які ведуть справи переважно з нерезидентами;
- фінансові системи, зовнішні активи та пасиви яких непропорційно масштабні, порівняно з активами внутрішніх фінансових посередників, призначеними для фінансування власного господарства;
- центри, що надають послуги, подібні до пільгового чи нульового оподаткування, помірною чи полегшеною режиму фінансового регулювання, дотримання банківської таємниці та анонімності [16].

На основі наведених вище визначень, критеріїв, позицій, виявлених різними міжнародними організаціями, можна вивести наступне визначення офшорного фінансового центру.

Офшорний фінансовий центр – це частина території держави (або навіть вся територія держави), у межах якої відповідно до застосовного національного права реєструються компанії іноземних резидентів; таким компаніям надається право ведення на пільгових (податкових, адміністративних, валютних та інших) умовах торгових, фінансових та інших комерційних операцій; а також пільговими податковими перевагами, яких користуються члени компанії, а саме фізичні особи з метою зниження податкового навантаження чи захисту власності від претензій третіх осіб.

Компанія, зареєстрована в офшорному фінансовому центрі, найчастіше сплачує лише реєстраційні збори або значно нижчі податки, порівняно з податками поза офшорами [31]. Відповідно, офшорною діяльністю вважається будь-яка юридично допустима комерційна діяльність фізичних та юридичних осіб, зареєстрованих на території, що є офшорним фінансовим центром у пільговому режимі (валютному, митному, податковому та

іншому), з фізичними та юридичними особами – резидентами зарубіжних держав стосовно офшорів. Така діяльність, як правило, здійснюється поза територією офшорного фінансового центру.

В. Лакіза визначає діяльність офшорних фінансових центрів як надання банками та іншими особами фінансових послуг нерезидентам. До цих послуг відносяться запозичення коштів нерезидентів та надання їм позичок [50]. Офшорна фінансова діяльність здійснюється через філії та дочірні компанії банків, зареєстрованих за кордоном. А от наприклад, Б. Хейфец використовує термін «офшорний інститут», під яким розуміє сукупність особливого адміністративно-правового та організаційного статусу юридичної особи та системи правовідносин, які виникають у зв'язку зі здійсненням цією особою своєї діяльності, що надає такій особі низку економічних та інших переваг за дотримання відповідних умов та обмежень [78, с. 56-58].

Хоча, на міжнародно-правовому рівні не закріплено поки що поняття офшорного фінансового центру, використання цього терміну в офіційних документах ООН, МВФ, ФФС, ФАТФ, інших організацій та об'єднань дозволяє зробити висновки про те, що цей термін вже має характер усталеного та широко визнаного багатьма державами, а також серед різних міжнародних організацій, як універсальних, так і регіональних. Доцільно, на наш погляд, розробити та закріпити на міжнародно-правовому рівні визначення офшорного фінансового центру, що дозволить уникнути юридичної невизначеності, а також позитивно позначиться на розвитку міжнародно-правового регулювання діяльності таких центрів.

Як зазначає А. Захаров, основною метою використання ОФЦ є мінімізація податкових зобов'язань як у державі здійснення діяльності, так і у державі постійного резидентства компанії. Це відбувається шляхом легального (законного) виведення всіх або частини доходів, оборотів, майна з-під податкової юрисдикції держав із високим рівнем оподаткування [41]. Крім того, умови реєстрації компаній є дуже ліберальними: мінімальні вимоги до статутного капіталу, до акціонерів, можливість наявності

номінальних акціонерів та директорів, можливість випуску акцій на пред'явника тощо. Компанія, зареєстрована в офшорному фінансовому центрі, як правило, має вести діяльність за її межами та в іноземній (відносно держави реєстрації) валюті [42, с.74-85].

Такі особливості офшорних фінансових центрів як існування анонімних банківських рахунків, відсутність обов'язковості ідентифікації клієнтів, низька ефективність діяльності органів юстиції, відсутність договорів про надання правової допомоги під час проведення розслідувань фінансових злочинів та інших, роблять їх привабливими для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом [34].

Наступні обставини, на думку Р. Вороніної, ускладнюють боротьбу з відмиванням грошей в офшорних фінансових центрах:

– офшорні фінансові центри розташовані на території суверенних держав, які відповідно до норм міжнародного права володіють на своїй території всіма властивими державі суверенними правами [32];

– фінансовий сектор, поряд із туризмом, є основою формування дохідної частини бюджетів ОФЦ;

– через ОФЦ на ряду з фінансовими операціями злочинних організацій, відбувається досить значна частина операцій транснаціональних корпорацій та інших компаній, що діють у сфері легального бізнесу з метою зниження рівня оподаткування. Ці компанії зазвичай відіграють вагомe значення при ухваленні політичних та економічних рішень у своїх державах [34];

– поряд із комерційними підприємствами, офшорні фінансові центри, в окремих випадках, використовують і держави, зокрема, для операцій з торгівлі зброєю [33].

Існує певна дилема як міжнародних організацій, тією чи іншою мірою регулюючих діяльність самих офшорних фінансових центрів, так і для офшорних фінансових центрів безпосередньо. Необхідно шляхом збалансованого підходу на міжнародному рівні встановити перешкоди використання таких центрів для протиправної діяльності, водночас не

обмежуючи чи ускладнюючи використання переваг офшорних фінансових центрів користувачам законослухняного бізнесу.

Певні проблеми при використанні офшорних фінансових центрів створює різне розуміння термінів «уникнення податків» та «ухилення від податків». А. Зором зазначає, що у Франції, де існує доктрина зловживання правом (*abus de droit*), у податковому законодавстві чітко визначаються поняття «уникнення податків» (*l'evasion fiscale*) та «ухилення від податків» (*la fraude fiscale*) [26]. У Великій Британії, де доктрини зловживання правом немає, розмежування цих двох понять склалося на практиці: терміном *tax avoidance*, яке визначається як легальне уникнення від податків, а терміном *tax evasion* – ухилення від податків з порушенням закону [8, с.67-82]. Однак у деяких ЄС ці терміни вживаються, мабуть, як синоніми: «*tax avoidance or tax evasion*», і це, безумовно, спричиняє труднощі у процесі правозастосовної практики держав [15]. Зауважимо, що доктрина зловживання правом існує у Франції, однак, вона широко відома у теорії міжнародного права.

Як уже зазначалося, проблеми, що породжуються діяльністю офшорних фінансових центрів, мають масштаби, які не дозволяють їх ігнорувати. Однак, як зазначає В. Власова, що спроби поставити під контроль діяльність в офшорних зонах, зіткнулися з безліччю політичних та міжнародно-правових проблем [31]. Тим не менш, офшорні фінансові центри та їхня діяльність привернули увагу різних міжнародних організацій, котрі тією чи іншою мірою намагалися та намагаються й досі спричинити регулюючий вплив на такі центри.

Як зазначено в міжнародно-правовій літературі, при аналізі фінансових операцій з метою виявлення операцій, пов'язаних з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, не завжди вдається отримати від офшорних юрисдикцій відомості про рух за рахунками в офшорних банках, відомості про реальних власників компаній, які мають реєстрацію в офшорі [43]. Але ця обставина не означає, що треба боротися не зі злочинністю, не з конкретними правопорушеннями, а з офшорними фінансовими центрами в

цілому: ні США, ні Великобританія, державний апарат у яких мають «антикорупційну» репутацію, не відмовилися від офшорних фінансових центрів. Підсумувавши опрацьовані матеріали, ми свідомо можемо зазначити, що ефективних антиофшорних колективних заходів міжнародно-правового характеру немає. З цією точкою зору співзвучна і думка Р. Вороніної у тому, що проблему офшорних фінансових центрів навряд можна розглядати з погляду їх повної ліквідації [34]. Метою тут має бути забезпечення можливості отримання інформації від відповідних держав при підозрі, що кошти, що розміщуються в їх фінансових установах або проходять через їх банки, мають злочинне походження [23]. Складність здійснення будь-яких міжнародно-правових заходів, спрямованих на зміну внутрішнього законодавства офшорних фінансових центрів, або їх повну ліквідацію, полягає ще й у тому, що офшорні фінансові центри виконують у міжнародній торгівлі та обміні низку корисних та важливих юридичних та фінансових функцій, які ніхто не хоче обмежувати.

Крім ініціатив різних міжнародних організацій, спрямованих на поліпшення та оцінку стану правового регулювання діяльності офшорних фінансових центрів, не можна не відзначити ту важливу обставину, що багато держав, які є офшорними фінансовими центрами, прагнуть уникнути шкідливої репутації, пов'язаної з потраплянням у так звані «чорні списки» (більш детально буде розглянуто в підрозділах 1.3 та 2.3), що неодмінно позначається на їхній економіці, і у зв'язку з цим прагнуть співпрацювати з іншими державами шляхом укладання двосторонніх договорів у сфері уникнення подвійного оподаткування [58, 84], обміну інформацією та надання правової допомоги. Наприклад, Барбадос уклав договори про уникнення подвійного оподаткування зі США та Канадою. Британські Віргінські острови уклали угоду про надання взаємної допомоги у правових питаннях (Mutual Legal Assistance Treaty) із США. Внаслідок тиску, спричиненого на Британські Віргінські острови з боку Організації економічного співробітництва та розвитку, а також з боку Форуму фінансової

стабільності, до цієї угоди було включено умову про можливість надання інформації у межах розслідування податкових злочинів. Також було виключено умову необхідності визнання діяння злочинним відповідно до законодавства обох держав [2, 66].

Сполучені Штати Америки уклали також з Британськими Віргінськими Островами угоду про обмін інформацією в галузі оподаткування (Tax Information Exchange Agreement), відповідно до положень якої Служба внутрішніх доходів США (Internal Revenue Service) має право порушувати банківську таємницю у випадках ухилення від сплати податків та легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом [4, 11].

Монако до 2001 року мало лише один договір про взаємну допомогу у правових питаннях укладений із Францією, проте, згодом такі договори було укладено з Бельгією, Іспанією, Люксембургом та Португалією. У листопаді 2003 року було укладено Угоду про обмін інформацією в галузі оподаткування між США та Королівством Нідерландів щодо Аруби. Угода про обмін інформацією між США та Багамськими островами набула чинності 1 січня 2004 року. Сейшельські острови, наприклад, не мають міжнародних договорів, присвячених обміну інформацією, але до укладених договорів про уникнення подвійного оподаткування включаються такі положення, засновані на моделі, розробленій ОЕСР. Крім цього, у національному законодавстві, як наприклад: Закон про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 1995 р., Закон про протидію легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом 1996 р. та ін., містяться положення про надання інформації іншим державам у разі підозри у протиправній діяльності [61, 62].

Прагнучи брати участь у боротьбі проти тероризму, Сейшельські острови у 2003 році ратифікували безліч міжнародно-правових актів стосовно регулювання даної сфери, такі як : Міжнародну конвенцію про боротьбу із захопленням заручників 1979 р., Міжнародну конвенцію про боротьбу з бомбовим тероризмом 1997 р., Міжнародну конвенцію про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р. та багато ін [62].

Коста-Рика, навпаки, не уклала жодного договору про уникнення подвійного оподаткування. Ця держава уклала лише одну угоду зі США про обмін інформацією [11]. Загалом держави або території, які є офшорними фінансовими центрами, не прагнуть до міжнародного співробітництва з тієї причини, що не зацікавлені в розкритті інформації щодо офшорного сектору, який є важливим, а в деяких державах ключовим сектором економіки таких держав та територій.

Отже, підсумувавши вище наведене, можемо стверджувати, що офшорний фінансовий центр – це частина території держави (або навіть вся територія держави), у межах якої відповідно до застосовного національного права реєструються компанії іноземних резидентів; таким компаніям надається право ведення на пільгових (податкових, адміністративних, валютних та інших) умовах торгових, фінансових та інших комерційних операцій; а також пільговими податковими перевагами, яких користуються члени компанії, а саме фізичні особи з метою зниження податкового навантаження чи захисту власності від претензій третіх осіб. Однак, на ряду з безліччю привабливих характерних ознак міжнародних фінансових центрів, для суб'єктів господарювання, виникає гостре питання та проблема боротьби з відмиванням грошей здобутих незаконним шляхом та боротьби з тероризмом.

1.3. Основні ознаки офшорних фінансових центрів, їх типи та види

Сьогодні, близька восьмидесяти держав та територій надають свої офшорні фінансові послуги стосовно банківських операцій, іноземного капіталу, отримання прибутку від операцій на фінансових ринках. Головною складовою міжнародних фінансових ринків капіталу, безумовно є міжнародні фінансові центри, і саме вони забезпечують перерозподіл та акумуляцію світових капіталів. Саме тому, досить важливим є систематизування

інформації щодо офшорних фінансових центрів, дослідження їх видів та типів та визначення їх головних ознак.

Проаналізувавши велику кількість джерел, на сьогодні, головними ознаками офшорних фінансових центрів являються наступні:

- соціально-політична стабільність, налагоджені відносини з великими світовими державами;
- у переважній більшості здійснення транснаціональних операцій та поверхневе (або взагалі відсутнє) регулювання руху капіталу;
- розвинений і досконалий банківський сектор, наявність висококваліфікованих кадрів у галузі бухгалтерії, аудиту, юриспруденції;
- високий рівень конфіденційності, повне або часткове забезпечення таємниці вкладів та угод;
- високоефективні засоби зв'язку і транспортна інфраструктура;
- надійні взаємовідносини з фінансовими органами влади промислово розвинених країн;
- основна або альтернативна англійська мова;
- географічне розташування в зонах, що перебувають між зонами основних ринків та диверсифікація ризиків, шляхом географічного поширення активів офшорного фонду [51, 56].

На сьогодні, існує декілька класифікацій, що можуть допомогти систематизувати наявну інформацію щодо офшорних фінансових центрів і податкових гаваней.

Кожна офшорна зона має свою специфіку. Відповідно до цього, можна виділити кілька видів офшорних зон: класична офшорна зона (напр: Кайманові острови, Британські Віргінські острови, Домініканська республіка тощо), офшорна зона з низьким податком (напр: Нідерланди, Люксембург, Нідерландські Антильські острови тощо), офшорні території, що мають федеральний устрій (напр: штати Делавер, Вайомінг, Невада в США тощо), нетрадиційні офшорні зони, або ж, інакше кажучи – універсальні (Ірландія, Кіпр, Угорщина та Мальта) [64].

Класичні офшорні зони можна охарактеризувати як стовідсоткові офшори. Ними є невеликі острівні держави або самоврядні території, в яких на законодавчому рівні закріплений статус офшорних компаній та вимоги стосовно компанії, виконання та дотримання яких, надає такій компанії статусу офшорної [77].

Вважають, що переважна більшість офшорного бізнесу зареєстрована в офшорних зонах Карибського басейну. В основному це залежні території чи колоніальні володіння Великобританії. Для подібних юрисдикцій характерна спрощена система реєстрації офшорної фірми, високий рівень конфіденційності, мінімальні вимоги влади до розміру статутного капіталу та звітності, мінімальний податок на прибуток або повна його відсутність та можливість реєстрації компанії на анонімних власників [10].

До другого виду офшорних юрисдикцій можна віднести держави з пільговим режимом оподаткування окремих видів діяльності. Особливо, такими податковими пільгами користуються посередницькі фінансові, ліцензійні компанії та холдингові компанії у Нідерландах; інвестиційні фонди та холдингові компанії у Люксембурзі; торгові, холдингові та сервісні фірми у Швейцарії. До цих країн можна також додати Ліхтенштейн і Нідерландські Антильські острови. За винятком останніх, які, зауважимо, є самоврядним володінням Королівства Нідерландів, становлять групу держав другого виду офшорних юрисдикцій – це «респектабельні» європейські держави, які надають своїм компаніям, що ведуть певні види діяльності, можливість проведення ділових операцій офшорного типу [77].

В юрисдикціях, де діє вищезазначений пільговий режим, з офшорних компаній не стягуються податки (або ж якщо стягуються, то за мінімальною ставкою), уряд тією чи іншою мірою контролює їхню діяльність, що в свою чергу, викликає необхідність ведення бухгалтерської звітності підприємством. Рівень конфіденційності значно нижчий, проте репутація таких компаній вища.

Третій вид офшорних зон складають адміністративно-територіальні утворення, у яких діє офшорний режим, хоча самі вони є частиною звичайної держави. З огляду на це, можна назвати офшорні юрисдикції, що входять до цієї групи, офшорними територіями, зокрема це характерно для держав, що мають федеральний устрій. До таких офшорних зон можна віднести штати Делавер, Вайомінг, Невада в США, де часто називають корпоративними притулками (corporate haven), деякі кантони Швейцарії [11].

Для юрисдикцій таких територій характерно те, що вони можуть виконувати функції податкової гавані під час міжнародного бізнесу, і водночас дають можливість здійснення офшорних фінансово-господарських операцій, не виходячи за національні кордони.

Річ у тім, що для держав, що мають федеративний устрій, характерно кілька рівнів оподаткування: федеральний, суб'єкта федерації та місцевий. Як правило, офшорні території надають пільгу у частині податку суб'єкта федерації для тих підприємств, які, будучи зареєстрованими на його території, ведуть діяльність та одержують дохід за його межами, тобто здійснюють фінансово-економічну діяльність офшорного типу [27]. Це й обумовлює можливість ведення офшорного бізнесу, точніше було б сказати «квазіофшорного» бізнесу, використовуючи при цьому його переваги та залишаючись увесь час у межах тієї самої держави.

В окремий, четвертий вид офшорних юрисдикцій доцільно виділити нетрадиційні офшорні зони, а саме: Ірландію, Кіпр, Угорщину, Мальту тощо. Їхньою особливістю є те, що у них немає принципової різниці між резидентами та нерезидентами, стабільне економічне становище, «неясна офшорність» і є договори про виключення подвійного оподаткування [5, 70].

Окрім вищезазначеної класифікації, виділяють три види офшорних фінансових центрів за типом оподаткування: безподатковий, з низьким податком на прибуток (до 10%) або ж з податком у повному розмірі. За критерієм географічного положення розрізняють офшорні фінансові центри:

острівні та центрально-американської юрисдикції, континентальні та європейські, а також адміністративно-територіальні утворення [64].

Якщо характеризувати по критерію звітності, то розрізняють: юрисдикції, які не передбачають зобов'язання надавати фінансову звітність та юрисдикції, в яких компанії зобов'язані вести бухгалтерський облік, надавати фінансову звітність до контролюючих органів.

Щодо критерію конфіденційності, то офшорні фінансові центри діляться на: юрисдикції з публічним (відкритим) реєстром директорів / акціонерів; юрисдикції із закритим реєстром директорів / акціонерів; юрисдикції без вимог вести реєстр акціонерів [42, 64].

Особлива увага приділяється критерію співпраці з міжнародними організаціями, такі офшорні фінансові центри розподіляють на ті, які попали в «білий», «сірий» та «чорний» список. Йдеться про такі організації, як ФАТФ (англ. FATF) – Група з розробки фінансових заходів щодо відмивання грошей та ОЕСР (англ. OECD) – Організація економічного співробітництва та розвитку. Відмінність ФАТФ від ОЕСР полягає в тому, що ФАТФ веде списки неофшорних зон, в той час, як ОЕСР бере за критерій відбору не податкові системи держав, а списки рівня відповідності законодавства цих офшорних або ж неофшорних зон стандартам протидії фінансуванню тероризму та відмиванню грошей [32, 33].

ОЕСР зобов'язує всі держави застосовувати розроблені нею стандарти. В принципі це означає запровадження обміну податковою інформацією між державами незалежно від положень національного законодавства про захист особистих даних або банківської таємниці. Опираючись на те, як держави застосовують ці стандарти, ОЕСР ділить їх на три списки.

Білий список – це список держав, які достатньо вже запровадили міжнародні податкові стандарти. До них відносяться: Андорра, Ангілья, Аргентина, Австралія, Австрія, Бахрейн, Барбадос, Бельгія, Беліз, Бразилія, Британські Віргінські острови, Вануату, Великобританія, Угорщина, Гонконг, Данія, Ірландія, Індія, Індонезія, Канада, Китай, Кіпр Люксембург,

Мальта, Маршаллові острови, Мексика, Монако, Нова Зеландія, ОАЕ, Панама, Португалія, Сент-Кітс і Невіс, Сейшели, Сінгапур, Словаччина, Словенія, США, Туреччина, Швейцарія, Південна Африка, Японія та інші.

Сірий список – держави, які взяли на себе зобов'язання за міжнародними податковими стандартами, але ще не запровадили їх достатньою мірою. Поки що в цьому списку тільки Науру та Ніуе [61].

Чорний список – держави, які не взяли на себе жодних зобов'язань щодо впровадження міжнародних податкових стандартів на національному рівні. Наразі, у 2021 році до цього списку входять Андорра, Ліберія, Ліхтенштейн, Маршаллові острови та Монако [22, 61].

У свою чергу, ФАТФ теж ділить держави на три інші списки. У чорний список відносяться юрисдикції, щодо яких ФАТФ закликає застосовувати контрзаходи з метою захисту міжнародної фінансової системи від ризиків фінансування тероризму та відмивання грошей, що походять від цих держав, цього разу увійшли Іран та КНДР. До сірого списку відносяться держави, які ще мають стратегічні недоліки в національних системах щодо відмивання грошей та фінансування тероризму, до таких належать Ефіопія, Шрі-Ланка, Сирія, Сербія, Туніс, Трінідад та Тобаго, Ємен. Інші держави входять до білого списку [63].

Отже, класифікувати офшорні зони можна за такими критеріями, як місце розташування, стан звітності, конфіденційність тощо. Основну увагу надають класифікації офшорної зони за критерієм співпраці з міжнародними організаціями – «білі», «сірі» та «чорні» юрисдикції – та специфікою такої офшорної зони : класичний офшор, який передбачає звільнення від оподаткування резидентів, що працюють за межами юрисдикції, в обмін на сплату фіксованих зборів і відсутність жорстких вимог до звітності; умовні офшори, в яких стягують мінімальні податки та діють більш високі вимоги щодо звітності; престижні офшори, які є юрисдикціями, що мають високі стандарти звітності, проте готові йти на поступки з метою залучення фінансових ресурсів.

РОЗДІЛ 2

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СТВОРЕННІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОФШОРНИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ

2.1. Міжнародний валютний фонд: офшорна програма

Міжнародний валютний фонд є одним із спеціалізованих установ ООН універсального характеру, створеним на Конференції Об'єднаних Націй з валютно-фінансових питань у Бреттон-Вудсі (США) у 1944 році. Як свідчить К.Е. Альтамура, бреттон-вудські угоди є, з одного боку, продовженням пошуку форм правового регулювання кредитно-фінансових і валютних відносин, з іншого – початком нового етапу створення механізму міжнародно-правового регулювання у цих тісно пов'язаних між собою областях [5]. Членами МВФ на сьогодні є 190 держав. Основними цілями діяльності МВФ є координація валютно-фінансової політики держав-членів, а також надання кредитів для врегулювання платіжних балансів та підтримки валютних курсів [60].

Офшорні фінансові центри, як було раніше зазначено, через особливості наданого податкового режиму, відсутність належної транспарентності, високого ступеня конфіденційності і, часто, небажання співпрацювати з іншими державами та здійснювати обмін інформацією, стають привабливими для використання з метою відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму [34]. Це стає можливим, як правило, через невідповідність внутрішнього законодавства багатьох офшорних фінансових центрів щодо міжнародних стандартів у сфері протидії легалізації злочинних доходів та боротьби з фінансуванням тероризму [33].

Події 11 вересня 2001 року у США та інші терористичні акти викликали необхідність перегляду, на національних та міжнародних рівнях, механізмів для прийняття та забезпечення дотримання законів, спрямованих на боротьбу з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму [78 с. 255-268]. У даному випадку, МВФ необхідно було переглянути свій внесок у ці міжнародні зусилля.

Основна відповідальність за боротьбу з відмиванням злочинних доходів та фінансуванням тероризму лежить на правоохоронних та наглядових органах окремих держав [33]. Однак, МВФ у цій галузі може відігравати допоміжну роль у межах своєї компетенції. МВФ має сконцентрувати свої зусилля на тих галузях, які стосуються цілісності та стабільності міжнародної фінансової системи. Дії МВФ є доповненням до зусиль, що вживаються ФАТФ, яка залишається на чолі міжнародних поштовхів щодо регулювання зазначеної галузі, і діяльність МВФ має здійснюватися в тісній координації зі Світовим Банком та іншими організаціями, які розробляють стандарти у сфері боротьби з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму [60, 78].

Потрібно зазначити, що дана ініціатива відображає загальну тенденцію підвищення зацікавленості Міжнародного валютного фонду стосовно фінансового регулювання. Зазвичай, це не було основним напрямком діяльності Фонду, але завдяки різним чинникам, гору взяла думка, що МВФ повинен приділяти більше уваги фінансовому регулюванню, поряд з його традиційними аспектами фінансової та валютної політики у державах-членах.

З цього приводу, ФФС вказав на ту обставину, що хоча реформи були започатковані багатьма ОФЦ, залишаються проблеми, що стосуються відповідності міжнародним стандартам у деяких таких центрах, особливо в галузі міжнародного співробітництва та обміну інформацією. Форумом була заснована Робоча група щодо офшорних фінансових центрів (Working Group on Offshore Financial Centres), в якій бере участь і МВФ, з метою моніторингу прогресу та надання рекомендацій ФФС щодо необхідних подальших дій.

Група огляду щодо офшорних фінансових центрів повинна розглядати звіти про заходи, що вживаються та про досягнуті результати, надані МВФ, а також Міжнародною організацією комісій з цінних паперів та іншими організаціями [60, 66].

У рекомендації №2, що міститься у доповіді WGOFC ФФС, міститься положення, відповідно до якого ФФС слід звернутися до МВФ з проханням взяти на себе відповідальність за розробку, організацію та здійснення процесу оцінки діяльності офшорних фінансових центрів [19]. На підставі одного з таких звернень, Міжнародним валютним фондом було розроблено, як згадувалось вище, програму посилення контролю щодо фінансового регулювання в офшорних фінансових центрах, спрямовану на підвищення протидії та боротьбі з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму (Offshore Financial Center Program).

І вже у липні 2000 року, виконавча рада МВФ ініціювала включення офшорних фінансових центрів у сферу діяльності МВФ. Сама Програма на сьогодні включає три етапи. Перший етап – самооцінка діяльності офшорних фінансових центрів за участю зовнішніх експертів з-поміж фахівців у галузі пруденційного регулювання (пруденційного нагляду), представників центральних банків різних держав та кваліфікованих співробітників МВФ. Другий етап – це оцінка виконання міжнародних стандартів фахівцями МВФ. До третього етапу належить комплексна оцінка ризиків та вразливості аналізованого офшорного фінансового центру з використанням інших програм та систем оцінки стабільності фінансового сектора [16].

Під міжнародними стандартами, у рамках Програми, розуміються зокрема: у сфері регулювання банківської діяльності – основні принципи ефективного банківського нагляду (Core Principles for Effective Banking Supervision), розроблені Базельським комітетом у вересні 1997 року; у сфері регулювання страхової діяльності – основні засади страхування (Insurance Core Principles), створені Міжнародною асоціацією органів страхового нагляду (IAIC) у 2003 році; у сфері регулювання цінних паперів такими

визнані – цілі та принципи регулювання цінних паперів, (Objectives and Principles of Securities Regulation), які розроблені Міжнародною організацією комісій з цінних паперів (ІОСКО) у лютому 2002 році; у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму основними міжнародними стандартами – Сорок рекомендацій ФАТФ (FATF Forty Recommendations), а також Дев'ять спеціальних рекомендацій ФАТФ щодо боротьби з фінансуванням тероризму (Special Recommendations on Terrorist Financing) [66, с. 378].

Ці норми та правила стосуються міждержавного співробітництва та обміну інформацією; необхідних механізмів нагляду; заходів, спрямованих на боротьбу із легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом. Форум фінансової стабільності надає особливого значення нормам, що стосуються правового забезпечення та діяльності, спрямованої на припинення та запобігання злочинам у фінансовій сфері [16].

Відмивання доходів отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму є глобальними проблемами, що зачіпають не тільки безпеку, але також і економічне процвітання держав, що є офшорними фінансовими центрами та решти держав, а також стан міжнародної фінансової системи загалом. МВФ може і повинен, виходячи зі свого мандату та характеру основної діяльності, надавати допомогу державам-членам Фонду у посиленні їх діяльності, спрямованої на боротьбу з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму [60, 66].

Рада директорів МВФ у квітні 2001 року ухвалила рішення посилити намагання та старання Фонду у сфері боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, зокрема, здійснити розробку та впровадити широке застосування методології оцінки дотримання належних стандартів у галузі фінансового контролю, та здійснювати більш тісне співробітництво з ФАТФ [78, с. 142-156].

Зокрема, Сорок рекомендацій ФАТФ і Дев'ять спеціальних рекомендацій щодо протидії фінансуванню тероризму визнано як

міжнародний стандарт у сфері боротьби з відмиванням грошей. Їх також називають «Загальновизнаним Кодексом», який встановлює мінімальні вимоги у сфері протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів та фінансування тероризму. Вони мають рекомендаційний характер і не мають обов'язкової юридичної сили, проте впливають на національне законодавство держав. Деякі вчені не виключають можливості у майбутньому придбання Сорока рекомендаціями та Дев'ятьма спеціальними рекомендаціями щодо протидії фінансуванню тероризму статусу міжнародного звичаю [77].

Документи, що розробляються Базельським комітетом з питань банківського нагляду, не мають обов'язкової юридичної сили. Ці документи є загальними стратегічними вказівками, що координують субнаглядові інститути всіх держав у тому чи іншому напрямі. Хоча документи Базельського комітету не мають прямої юридичної сили, проте, вони мають «юридичну значущість» (legal significance) [66]. Як слушно зазначає доктор Томас Джеймс Домінік, з його слів випливає, що сьогодні базельські документи впливають на функціонування наглядових органів будь-якої держави [8, с. 86]. Це пояснюється їхнім важливим змістом та наміром багатьох держав включити їхні положення до національного законодавства. Положення міжнародних документів, розроблених Базельським комітетом, імплементуються не лише у національне законодавство держав, а також і ЄС враховує рекомендації Базельського комітету у своїх директивах [18].

Рекомендації Міжнародної асоціації органів страхового нагляду також належать до так званого «м'якого права». Як зазначає А.А. Айрапетян, Міжнародна асоціація органів страхового нагляду встановлює принципи, стандарти та інструкції в галузі страхування. Принципи ідентифікують галузі, в яких органи страхового нагляду мають повноваження, або ж на основі яких розробляються стандарти [27].

Таким чином, особливістю міжнародно-правового регулювання діяльності офшорних фінансових центрів є те, що за відсутності, на даний момент, багатосторонніх міжнародних договорів, які мають предметом свого

регулювання відносини, що складаються при функціонуванні ОФЦ, таке регулювання здійснюється відповідно до міжнародно-правових документів, які не мають рівня універсального міжнародного договору, прийнятими різними міжнародними організаціями, у тому числі в галузі міжнародної банківської діяльності, страхування, обороту цінних паперів, реєстрації морських та повітряних суден, а також у рамках правової протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму.

Сорок чотири держави та території почали співпрацювати з МВФ у рамках офшорної Програми. МВФ займається всебічним аналізом та дає оцінку фінансовому нагляду в офшорних фінансових центрах, а також надає технічну та консультативну допомогу. Особливу увагу МВФ приділяє фінансовій системі офшорних фінансових центрів, їхній відповідності міжнародним стандартам, а також уразливості поряд із оцінкою ефективності нагляду у цій галузі. Робляться кроки для інтегрування цієї діяльності до вже наявних програм МВФ, такі як Financial Sector Assessment Program та Reports on the Observance of Standards and Codes [66, 78]. Важливою є та обставина, що вищезазначені програми Міжнародного валютного фонду розроблені не лише для держав та територій, які є офшорними фінансовими центрами.

Для того щоб мати уявлення, яким чином МВФ оцінює рівень фінансового регулювання та нагляду в офшорних фінансових центрах, слід більш детально зупинитися на вже згаданій FSAP. Програма була розроблена МВФ у червні 2000 року, а в листопаді 2003 року було ухвалено рішення, відповідно до якого робота стосовно оцінки правового регулювання в ОФЦ у рамках Програми стає стандартною частиною роботи МВФ [16]. Крім того, було вирішено сфокусувати надалі увагу на таких ключових моментах як:

- регулярний моніторинг діяльності офшорних фінансових центрів та дотримання міжнародних стандартів;
- поліпшення транспарентності (прозорості) діяльності офшорних фінансових центрів та контролюючих органів;

– співробітництво з організаціями, які розробляють стандарти, а також з офшорними та оншорними контролюючими органами з метою покращення стандартів та обміну інформацією [60].

Мандат для здійснення Програми впливає із статей Угоди Міжнародного валютного фонду. Відповідно до статті XXXI, розділ 2(g) держава-член МВФ несе відповідальність за виконання своїми залежними територіями зобов'язань, що випливають із членства в МВФ, а саме фактом підписанням цієї Угоди всі уряди приймають її від свого власного імені та стосовно всіх своїх колоній, заморських територій, всіх територій, що під їх протекторатом, сюзеренітетом, чи територій, що перебувають під їх правлінням, і всіх територій, стосовно яких вони здійснюють повноваження, надані мандатом [60].

З 42 офшорних фінансових центрів, згаданих у прес-релізі Форуму фінансової стабільності у травні 2000 року, 23 є державами-членами МВФ і 13 офшорних фінансових центрів є залежними державами або територіями держав-членів Фонду. На держави або території, які не являються членами МВФ не поширюються зобов'язання, що випливають із статей Угоди Міжнародного валютного фонду. Проте, МВФ може надати технічну допомогу та консультацію таким державам, включаючи держави або території, які є ОФЦ, якщо ці держави звернуться з подібним проханням (з ініціативи держави). Наприклад, станом на 2021 рік Острови Кука, Куба, Ліхтенштейн, Монако, КНДР та Ватикан не є членами МВФ, проте цим державам була надана технічна та консультативна допомога з боку МВФ [60]. А вже після ретельного аналізу та оцінки ОФЦ на предмет відповідності міжнародно-прийнятим стандартам у галузі банківської справи, страхування тощо, а також боротьби з фінансуванням тероризму та легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом, МВФ може рекомендувати відповідним державам план дій щодо покращення ситуації [60]. Так, щодо такої держави, як Острови Кука, МВФ у жовтні 2004 року рекомендував як першочергові нижченаведені заходи.

Перш за все, необхідно було ратифікувати міжнародні угоди в галузі боротьби з легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму, зокрема, Конвенцію ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 року, Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року, а також Міжнародну конвенцію про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року.

По-друге, необхідно було здійснити імплементацію резолюцій Ради Безпеки ООН 1373, 1368 та 1269, присвячених боротьбі з тероризмом та фінансуванням тероризму [83].

По-третє, необхідно було криміналізувати, тобто законодавчо визнати фінансування тероризму тяжким злочином.

Наступним заходом було забезпечення навчання осіб, які здійснюють розслідування злочинів, пов'язаних з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом, а також проведення ознайомлення прокурорів із новими правовими актами у цій сфері. Також, необхідно було сприяти розвитку навичок та техніки здійснення фінансових розслідувань.

Ще одним заходом було прийняття законодавства, яке ефективно імплементує резолюції Ради Безпеки ООН щодо фінансування тероризму та забезпечує заморожування коштів терористів.

І нарешті останнім таким заходом було забезпечення фінансових установ доступом до списків терористів та терористичних організацій, складеними ООН та іншими міжнародними організаціями, а також забезпечення проінформованості фінансових установ щодо таких списків [26].

Також МВФ розробив рекомендацію для Островів Кука, щоб покращити правове регулювання у сфері ідентифікації особи клієнта, зберігання документації про операції, повідомлень про всі підозрілі операції до спеціального органу фінансової розвідки – Financial Intelligence Unit (FIU), – більш ефективно здійснювати міжнародне співробітництво в галузі обміну інформацією тощо [78].

Надання МВФ технічної допомоги має на меті посприяти владі офшорних фінансових центрів у здійсненні нагляду за діяльністю фінансових установ через призму боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансуванням тероризму[33, 60]. Таке сприяння може включати розробку законодавчих та інституційних рамок, зокрема, може надаватися допомога у розробці національних законів, правил і вказівок у сфері контролю, відповідних прийнятим стандартам; допомогу у становленні та розвитку підрозділів фінансової розвідки; розробка двосторонніх чи багатосторонніх угод про співробітництво з іншими державами у цій галузі.

Варто зазначити, що декілька років тому, МВФ займався кваліфікацією держав за критерієм «офшорного фінансового центру». Однак, наразі міжнародна фінансова організація вже не займається такою класифікацією, оскільки вона може мати «потенційно дискримінаційний характер». Для МВФ неприйнятна дискримінаційна політика, що поділяє фінансові центри на офшори та оншори [54].

Однак, вісімнадцять держав, які були признаними офшорними фінансовими центрами у 2004 році, отримали від МВФ технічну допомогу в різних галузях, включаючи допомогу в розробці національного законодавства про боротьбу з легалізацією доходів, здобутих, злочинним шляхом та фінансуванням тероризму; у сфері нагляду у банківському секторі; у сфері страхування та регулювання обігу цінних паперів [60].

Ініціативи МВФ у сфері обміну інформацією, були і є спрямованими на покращення транспарентності у діяльності офшорних фінансових центрів, а також на забезпечення МВФ інформацією для моніторингу фінансового розвитку офшорних фінансових центрів. Шістнадцять офшорних фінансових центрів надали МВФ інформацію, необхідну в рамках Програми. Гонконг, Ірландія, Люксембург, Мальта, Швейцарія відмовилися від участі. Ще двадцять п'ять держав і територій, або ж заявили про готовність надати відповідну інформацію, але поки що її не надали, або ж поки ще не підтвердили свою участь у співпраці [60].

Деякі держави, які є офшорними фінансовими центрами, вже здійснили реальні кроки, спрямовані на створення національної правової бази у сфері боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму відповідно до рекомендацій Міжнародного валютного фонду та Світового Банку. Наприклад, значна кількість офшорних фінансових центрів уже долучились до співпраці з МВФ і ухвалили чіткий план дій щодо усунення недоліків у сфері правового регулювання, виявлених у ході оцінки таких центрів у рамках Програми. Більшість офшорних фінансових центрів ухвалили нове законодавство, спрямоване на боротьбу з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансуванням тероризму. Також деякі офшорні фінансові центри створили підрозділи фінансової розвідки і ці держави приєдналися до Групи «Егмонт». На дванадцятому пленарному засіданні Групи «Егмонт» у червні 2004 року було прийнято до складу Державний департамент фінансового моніторингу України [59]. Наразі, станом на 2021 Група «Егмонт» налічує 165 членів.

Яким чином офшорні фінансові центри реагують на рекомендації з боку МВФ, можна розглянути на прикладі таких держав, як Багамські та Кайманові острови. Багамські та Кайманові острови внесли істотні зміни до свого національного законодавства, а також ухвалили нові закони з метою усунення існуючих прогалів у регулюванні діяльності офшорних фінансових центрів [78, с. 267-284].

Щодо Багамських островів головним досягненням стала установа та належне укомплектування кадрами, відповідно до рекомендації №26 ФАТФ, підрозділу фінансової розвідки задля нагляду за офшорним сектором [75]. Крім цього, було заборонено існування анонімних рахунків та анонімних власників акцій, поряд з анонімним володінням міжнародними компаніями, а також було вжито ряд заходів для покращення міжнародного співробітництва.

На Кайманових островах була розроблена більш широка фінансова інспекційна програма. Нею було передбачено ідентифікацію всіх раніше

існуючих рахунків, а також всіх банків, які отримали ліцензію на Кайманових островах, а також були висунуті зобов'язання бути фізично присутніми у цій державі. У лютому 2001 року влада Кайманових островів наказала 62 приватним банкам відкрити та забезпечити персоналом офіси на Кайманах, а також вести записи про операції, якщо банки бажають залишатися ліцензованими [78, с. 267-284].

Попри те, що Антигуа та Барбуда отримали задовільну оцінку ФАТФ, однак, незадовільна їх оцінка з боку ФФС призвела до того, що у фінансових рекомендаціях, випущених США та Великобританією, банкам цих держав було рекомендовано утриматися від ведення бізнесу з фінансовими установами в Антигуа та Барбуді. Варто додати, що банки, які проводили операції з офшорними фінансовими установами в Антигуа, були піддані посиленій увазі інспекторів у державі їх реєстрації [78, с. 289-297].

Незважаючи на вживані заходи, залишається безліч проблем, які потребують вирішення. Приблизно одна третина офшорних фінансових центрів, яка була раніше піддана оцінці МВФ, немає законодавчого визначення тероризму як тяжкого злочину, або ж в цих державах існують певні труднощі у можливості екстрадиції за скоєння злочину як фінансування тероризму [60].

Інша суттєва проблема полягає у потребі розширення діапазону міжнародних угод про надання юридичної допомоги. Повна транспарентність не являється головною метою, оскільки це просто нереалістично. Необхідно спрямувати зусилля на вжиття заходів, що надають право державам вимагати від правоохоронних органів держав, які є офшорними фінансовими центрами, певну інформацію, яка може допомогти при проведенні розслідувань злочинів у фінансовій сфері. На жаль, багато офшорних фінансових центрів вбачають у можливості таких запитів загрозу їхньої репутації як фінансових центрів з високим рівнем конфіденційності та банківської таємниці, і на цій підставі відмовляються співпрацювати через вплив цього фактору на потенційних клієнтів таких центрів.

Отже, підсумовуючи все вищенаведене, МВФ відіграє вагомую роль у налагоджені та вдосконалені міжнародно-правового регулювання офшорної діяльності, а також посилення міжнародних зусиль щодо приведення національного законодавства держав, які є офшорними фінансовими центрами, відповідно до міжнародних стандартів. Пріоритетними напрямками МВФ є запобігання використанню офшорних фінансових центрів для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму; покращення міжнародної та національної системи контролю за транскордонним потоком грошових коштів та цінних паперів, розширення міжнародного співробітництва у цій галузі.

У діяльності Державної служби фінансового моніторингу України слід враховувати роботу Міжнародного валютного фонду з оцінки регулювання в офшорних фінансових центрах та надання технічної допомоги офшорним фінансовим центрам у рамках програми цієї спеціалізованої установи ООН. До того ж, Міжнародному валютному фонду та Світовому Банку слід продовжити свою роботу з оцінки ступеня регулювання в офшорних фінансових центрах та надання таким центрам технічної та консультативної допомоги.

2.2. Регулювання діяльності офшорних фінансових центрів ОЕСР

Організація економічного співробітництва та розвитку, що включає на сьогодні 38 держав-членів, займається переважно сприянням зміцненню економік держав-членів; підвищенням ефективності виробництва; регулюванням ринкових механізмів; розширенням вільної торгівлі; сприяння економічному розвитку держав. Держави-члени ОЕСР надають одна одній та самій організації необхідну інформацію, проводять спільні консультації, тісно співпрацюють та координують свої дії.

Органи ОЕСР співпрацюють з багатьма спеціалізованими установами та регіональними економічними комісіями ООН. У роботі ОЕСР також

беруть участь представники Європейського Союзу, Ради Європейської асоціації вільної торгівлі [61]. На думку О.О. Каховича ОЕСР є, безпосередньо, єдиною офіційною міжнародною економічною організацією широкого профілю, що об'єднує поза рамками ООН, не лише значну за кількістю, а й відносно однорідну групу держав – майже всі найрозвиненіші країни світу [43]. Проф. М.В. Буроменський дотримується багато в чому подібної точки зору, зазначаючи при цьому, що цілі ОЕСР сформульовані дуже широко, що іноді дає підстави відносити її до міжнародних організацій загальноекономічної компетенції напівглобального характеру [30].

У комюніке глав держав «Великої сімки», прийнятому на саміті у Ліоні 1996 року, було висловлено занепокоєння проблемою податкових притулків та висловлено побажання, адресоване ОЕСР, розпочати роботу у цьому напрямі, а саме було висловлено, що глобалізація створює нові виклики у галузі податкової політики [77]. Податкові схеми, що мають на меті залучення фінансової та іншої географічно мобільної діяльності, можуть створити згубну податкову конкуренцію між державами, яка тягне за собою наслідки у вигляді ризиків спотворення торгівлі та інвестицій, які можуть призвести до ерозії національних податкових баз [55]. Держави наполегливо закликали ОЕСР енергійно діяти в цій галузі, з метою встановлення багатостороннього підходу, за якого держави могли б діяти індивідуально та колективно для обмеження поширення подібних (згубних податкових – застосовне наше поняття далі) практик. Держави відзначили, що будуть уважно стежити за прогресом у роботі ОЕСР, яка зобов'язана була розробити доповідь до 1998 року [34].

У 1998 році ОЕСР у доповіді «Згубна податкова конкуренція: глобальна проблема, що народжується» визначила фактори, які таку конкуренцію визначають. У цьому документі не ставилось за мету ліквідувати податкову конкуренцію як таку, у ньому зроблено було спробу встановлення певних правових рамок і правил, які окреслювали межі

допустимих податкових практик. Зокрема, ОЕСР виділила чотири основні критерії віднесення податкової конкуренції до згубної, серед яких:

- 1) низькі чи нульові податкові ставки;
- 2) відсутність прозорості (транспарентності);
- 3) відсутність ефективного обміну інформацією;
- 4) спеціальний режим (ring-fencing regime), що характеризується ізоляваністю від внутрішніх ринків держави, що надає пільговий режим, наприклад, виключенням платників податків-резидентів від користування перевагами пільгового режиму, або заборону компаніям, які користуються пільговим режимом, ведення бізнесу на внутрішньому ринку держави або території, що надала такий пільговий режим [61].

Податкові притулки та преференційні податкові режими, які разом складають згубні податкові практики, створюють негативні наслідки у вигляді спотворення фінансових та опосередковано реальних інвестиційних потоків; підриву цілісності та справедливості податкових відносин; зміни рівня співвідношення стягуваних податків та витрат на суспільно-корисні цілі; підвищення адміністративних витрат держав і т. д.

Деякі правознавці-міжнародники використовують термін «нечесна податкова практика», «шкідлива податкова конкуренція», «згубна податкова конкуренція». На нашу думку, в даному випадку коректніше перекладати українською мовою англійське слово «harmful» саме як «згубна» стосовно податкової конкуренції та практики [34].

Під згубною податковою конкуренцією розуміється зміна державою загалом чи певної частини території держави податкового режиму, який з метою залучення іноземних інвестицій відхиляється від принципів та норм оподаткування, прийнятих у цивілізованому світі. До вказаних принципів і норм належить дотримання міжнародних стандартів бухгалтерської та податкової звітності при підрахунку прибутку (доходів) юридичних та фізичних осіб, вимоги фіскальної прозорості всіх господарських операцій, що проводяться, інформаційного обміну між різними національними

податковими адміністраціями, кримінальної відповідальності за податкові злочини [47].

Як зазначено в Доповіді ОЕСР, рекомендації, що містяться в ній, адресовані однаково як до членів ОЕСР, так і до держав, які не є членами ОЕСР, а також до їх залежних територій. Доповідь ОЕСР складається із трьох частин. У розділі 1 проводиться огляд основних принципів, що лежать в основі існуючих міжнародних домовленостей у сфері оподаткування: показано як глобалізація впливає на цю сферу відносин. Розділ 2 присвячений аналізу критеріїв, які дозволяють зробити висновок про те, що податкові притулки та деякі пільгові податкові режими є згубними, і викликають занепокоєння урядів багатьох держав щодо впливу таких режимів на цілісність їхньої податкової системи. У Розділі 3 рекомендуються для вжиття деяких заходів протидії податковим сховищам та згубним преференційним податковим режимам. Ці заходи можуть бути здійснені шляхом зміни національних законодавств, за допомогою міжнародних податкових угод, а також шляхом інтенсивної міжнародної співпраці.

Як зазначає Х. Абашидзе, вперше впливова міжнародна організація, що представляє наймогутніші розвинені держави, спробувала сформулювати загальні принципи співіснування держав із різними податковими системами [66, с. 347].

Рекомендації, викладені у Доповіді ОЕСР, можна розділити на три групи. До першої групи належать рекомендації, спрямовані на вдосконалення національного законодавства. Ці рекомендації вказують на способи підвищення ефективності різних механізмів протидії, які існують у рамках національного законодавства. Друга група включає рекомендації щодо податкових угод. Дані рекомендації визначають способи забезпечення того, щоб умови податкових угод певним чином не робили практику, що становить згубну податкову конкуренцію, більш привабливою, або ж не були спрямовані на подолання внутрішніх заходів протидії таким згубним податковим практикам. Крім цього, рекомендації другої групи визначають

способи підвищення ефективності використання положень про обмін інформацією, включених до податкових угод. Третю групу складають рекомендації, спрямовані на інтенсифікацію міжнародного співробітництва, що визначають нові напрями, якими держави діятимуть спільно проти згубної податкової конкуренції [61].

Що стосується захисних заходів, то ОЕСР надала членам цієї міжнародної організації право вжити захисних заходів (*defensive measures*) у рамках національного законодавства або шляхом укладання податкових угод, спрямованих на нейтралізацію негативних наслідків, що породжуються згубними податковими практиками.

У якості можливих захисних заходів були визначені такі заходи, які можна умовно згрупувати за їх ознаками в три групи. До першої групи захисних заходів слід віднести заходи щодо доходів, що мають походження у певній державі чи території. Друга група включає захисні заходи безпосередньо спрямовані на різні типи транзакцій, в здійсненні яких залучені такі держави і території. Третю групу становлять захисні заходи загального характеру [55]. Серед таких захисних заходів, основними можна виділити:

- відмова від відрахувань, звільнень, кредитів, або інших можливостей, пов'язаних з угодами з податковими сховищами, що не співпрацюють, або з угодами, при здійсненні яких використовуються переваги їх згубних податкових практик;

- вимога про надання всебічної інформації про угоди, до яких залучені податкові притулки, що не співпрацюють, а також про угоди, при здійсненні яких використовуються переваги їх згубних податкових практик. Ця вимога має підкріплюватися суттєвим покаранням за неточне надання чи ненадання інформації про такі угоди;

- держави, які не мають законів про керовані іноземні компанії, повинні прийняти таке законодавство, а держави, які ухвалили таке

законодавство, повинні забезпечити виконання цих норм відповідно до обмеження згубних податкових методів;

- відмова від будь-яких винятків, які можуть існувати у застосуванні покарань за вчинення правочинів за участю юридичних осіб, зареєстрованих у податкових притулках, що не співпрацюють або правочинів, при здійсненні яких використовуються переваги їх згубних податкових практик;

- встановлення податків, що стягуються з джерела отримання доходу, на деякі платежі, направлені резидентам податкових притулків, що не співпрацюють [61];

- підвищення аудиту та дій примусового характеру щодо податкових притулків, що не співпрацюють та угод, при здійсненні яких використовуються переваги їх згубних податкових практик;

- забезпечення того, що будь-які існуючі та нові внутрішні захисні заходи проти згубних податкових практик були також застосовними до операцій з податковими притулками, що не співпрацюють або з угодами, при здійсненні яких використовуються переваги їх згубних податкових практик;

- відмова від підписання будь-яких угод, що стосуються податку на прибуток, з податковими притулками, що не співпрацюють та переглядати будь-які існуючі угоди такого роду, як таких, що припинили свою дію, крім випадків, коли необхідно виконання певних умов;

- відмова до певної міри від відрахувань та відшкодування витрат щодо мит та витрат, понесених при установі або придбанні юридичних осіб, інкорпорованих у податкових притулках, що не співпрацюють;

- встановлення транснаціональних податків або зборів на певні бізнес угоди, до яких залучені податкові притулки, що не співпрацюють [1].

Фахівцями-міжнародниками висловлювалися думки про те, що деякі із запропонованих заходів не відповідають нормам міжнародного права. Наприклад, такий захід, запропонований як захисний, як одностороннє розірвання угод з державами, які формально відповідають критеріям

податкового притулку, що не співпрацює, запропонований ОЕСР, може бути порушенням статті 54 Віденської Конвенції про право міжнародних договорів 1969 року.

Професор Г. Моррісс вважає, що ініціативи ОЕСР, спрямовані на встановлення щодо еквівалентних режимів оподаткування в усьому світі шляхом ліквідації податкових переваг, що надаються окремими державами, зокрема офшорними фінансовими центрами, суперечать міжнародному праву відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН №2151 від 1965 року, яка обмежує втручання у внутрішні справи інших держав [55].

Для здійснення процесу контролю над імплементацією Керівних принципів, викладених в Деклараціях ОЕСР, та Рекомендацій ОЕСР було створено Форум зі згубних податкових практик (Forum on Harmful Tax Practices). Як зазначається у Доповіді ОЕСР, Керівні принципи не накладають на держави, що є членами ОЕСР, юридичних зобов'язань. ФНТР є допоміжним органом Комітету з питань фінансових ринків і всі держави-члени ОЕСР беруть участь у його роботі. Для того, щоб ФНТР мав дійсно глобальну перспективу у вирішенні проблем, порушених у Доповіді ОЕСР, передбачається, що він братиме участь у діалозі з державами, які не є членами ОЕСР. ФНТР повідомляє про хід своєї роботи безпосередньо Комітету з питань фінансових ринків, який, у свою чергу, коли це необхідно, доводить інформацію до Ради ОЕСР. Мандат ФНТР підлягав перегляду після спливу п'яти років і в результаті, наразі кожні три роки, щоб Комітети і Рада ОЕСР могли періодично оцінювати ефективність його діяльності [43].

На ФНТР покладалося завдання щодо здійснення моніторингу дотримання Керівних принципів та Рекомендацій. На підставі рекомендації №16, на Форум зі згубних податкових практик покладалося, як пріоритетне завдання, протягом року скласти список «податкових притулків» відповідно до вироблених критеріїв. ФНТР також відповідає за покращення міжнародного співробітництва та оцінює ефективність відповідних заходів, що вживаються окремими державами [61].

Зміст Керівних принципів зводиться до такого:

1) утримуватися від вжиття нових заходів чи розширення сфери дії, або посилення існуючих заходів у податковій сфері, адміністративного чи законодавчого характеру, які відповідають критеріям згубної податкової практики, визначеної у Доповіді ОЕСР;

2) розглядати існуючі заходи з метою визначення тих заходів, у формі правових норм чи адміністративних методів, пов'язаних із оподаткуванням, які становлять згубні податкові практики. Про ці заходи інформуватиметься Форум зі згубних податкових практик [41];

3) ліквідувати до закінчення п'ятирічного терміну з дати, коли Керівні принципи схвалені Радою ОЕСР, згубні переваги преференційних податкових режимів;

4) кожна держава-член ОЕСР може звернутися до інших членів ОЕСР для оцінки за допомогою ФНТР зі згубних податкових практик нормативно-правових положень або адміністративних практик, що стосуються оподаткування, які можуть складати згубну податкову практику на підставі критеріїв, розроблених у Доповіді ОЕСР. ФНТР може висловити свою думку щодо цього питання, проте вона не є обов'язковою для виконання;

5) координувати через ФНТР свої внутрішні дії, а також укладання міжнародних угод, які мають на меті боротьбу зі згубними податковими практиками, прийнятими в інших державах [55];

6) використовувати ФНТР для заохочення держав, які не є членами ОЕСР, проте дотримуються Керівних принципів.

Однак не всі члени ОЕСР погодилися з висновками та рекомендаціями, що містяться у Доповіді ОЕСР. Так, наприклад, Люксембург виступив зі спеціальними заявами. Зокрема, Люксембург заявив, що не поділяє думку, що міститься в Доповіді ОЕСР, про те, що банківська таємниця обов'язково є джерелом згубної податкової конкуренції. Люксембург не може визнати, що обмін інформацією, який регулюється міжнародними угодами та відповідними національними законами, розглядатиметься як критерій для

визначення згубного преференційного податкового режиму та податкового притулку. На думку Люксембурга, Доповідь ОЕСР створює враження, що її метою є не так боротьба зі згубною податковою конкуренцією, як скасування банківської таємниці [43].

Позиція Люксембургу полягає в тому, що бажана ефективність міжнародного співробітництва у боротьбі проти згубної податкової конкуренції вимагає зміцнення взаємної довіри між державами-членами ОЕСР, а також діалогу з державами, які не є членами цієї міжнародної організації. У цьому контексті є важливим, щоб держави із залежними територіями активніше діяли з тим, щоб ці території фактично не залишилися осторонь боротьби зі згубною податковою конкуренцією. Зважаючи на ці обставини, Люксембург висловив свою незгоду з Доповіддю ОЕСР про згубну податкову конкуренцію. Відповідно, Люксембург не вважатиме себе пов'язаним зобов'язаннями та рекомендаціями у сфері боротьби зі згубною податковою конкуренцією, що містяться в Доповіді ОЕСР.

Як справедливо зазначає О.В. Драчов, кожна держава на свій розсуд вирішує, яку систему оподаткування вона вважає за краще мати і будь-яке втручання в цю сферу суперечитиме принципам міжнародного права так само як і нинішній лібералізації міжнародної торгівлі товарами та послугами [39]. Деякі фахівці зазначають, що ці ініціативи ОЕСР суперечать міжнародним нормам і створюють загрозу можливості суверенних держав самостійно визначати свою податкову систему. Проте, США, Великобританія та багато інших членів ОЕСР мають законодавство, що забороняє надання інформації іноземним державам і ці законодавчі положення в тій же мірі не відповідають вимогам, що пред'являються ОЕСР, як і закони так званих податкових притулків [11].

ОЕСР провела двосторонні та багатосторонні консультації з усіма 35 державами та територіями, які потрапили до списку, опублікованого у Доповіді ОЕСР у 2000 році. Тридцять три держави та території заявили про

свою відданість покращенню транспарентності та ефективному обміну інформацією в галузі оподаткування.

Держави та території, які прийняли попередні зобов'язання, також погодились застосувати клаузулу *standstill*, тобто не збільшувати масштаби існуючих режимів, які Форум зі згубних податкових практик визначає як складові згубної податкової практики; і клаузулу *roll back*, тобто не вводити нові режими, які б становили згубну податкову практику [55]. Також, необхідно було забезпечити ефективний обмін інформацією між органами та особами, які здійснюють розслідування кримінальних справ, пов'язаних із податковими питаннями, а також досягти транспарентності податкової системи, заснованої на правилах, що відступають від прийнятих законів та методів, конфіденційного управління та спроможності інвесторів домовитися про ставки податків, якими оподатковуватиметься його діяльність.

Крім цього, держави погодились усунути обмеження, що не дозволяють вести бізнес на внутрішньому ринку компаніям, які отримали пільговий податковий статус. Необхідно було здійснювати ефективний обмін інформацією між органами та особами, які здійснюють розслідування всіх податкових питань цивільно-правового характеру. До зобов'язань держав, також увійшла ліквідація режимів «*ring-fencing*», який було охарактеризовано вище [24].

Можна як приклад висловлення державою своєї відданості поліпшенню транспарентності та ефективному обміну інформацією в галузі оподаткування навести досвід Кайманових островів. Уряд Кайманових островів направив у травні 2000 році офіційний лист Генеральному секретареві ОЕСР про прийняття зобов'язань, що містяться в доповіді «Згубна податкова конкуренція: глобальна проблема, що народжується». У цьому офіційному листі ця держава зобов'язалася здійснити такі заходи (включаючи зміни в законодавстві), які необхідні з метою усунення тих аспектів, на підставі яких режим Кайманових островів вважається згубним. Уряд Кайманових островів прийняв зобов'язання та наразі активно виконує

їх, зокрема, в галузі ефективного обміну інформацією з податкових питань, транспарентності, а також усунення будь-яких елементів режимів фінансових та інших послуг, які залучають компанії, що не здійснюють суттєвої діяльності всередині держави [41].

Кайманові острови взяли на себе зобов'язання надалі утримуватися від:

- запровадження будь-яких нових режимів, що відповідають визначенню згубної податкової практики відповідно до Доповіді ОЕСР;

- модифікації будь-якого режиму, що належать до сфери фінансових та інших послуг, які на даний момент не є згубною податковою практикою відповідно до Доповіді ОЕСР, проте після певної модифікації такі режими можуть потрапити під визначення згубної податкової практики відповідно до Доповіді ОЕСР [61];

- зміцнення або розповсюдження можливостей будь-яких існуючих заходів, які нині становлять згубну податкову практику відповідно до Доповіді ОЕСР [55].

Слідом за публікацією Доповіді про згубну податкову конкуренцію ОЕСР визначила 47 держав та територій, які є податковими сховищами. У період з 2000 по 2001 рр. тридцять одна держав та територія, які є, на думку ОЕСР, податковими притулками, зробили офіційні заяви про готовність взяти на себе зобов'язання щодо впровадження стандартів прозорості та обміну інформацією встановлених ОЕСР.

Сім юрисдикцій (Андорра, Князівство Ліхтенштейн, Ліберія, Князівство Монако, Республіка Маршаллові Острови, Республіка Науру та Республіка Вануату) не взяли на себе зобов'язань щодо забезпечення прозорості та обміну інформацією на той час і були визначені у квітні 2002 року, як неперіоритетні податкові притулки. Всі ці юрисдикції згодом взяли на себе зобов'язання та були виключені зі списку податкових притулків, що не співпрацюють. Науру та Вануату взяли на себе зобов'язання у 2003 році, а Ліберія та Маршаллові Острови – у 2007 році [61].

У травні 2009 року Комітет з податкових питань прийняв рішення виключити всі три юрисдикції, що залишилися (Андорра, Князівство Ліхтенштейн і Князівство Монако) зі списку податкових гаваней, що відмовляються від співпраці, у світлі їхніх зобов'язань щодо дотримання стандартів транспарентності та прозорості ОЕСР, ефективного обміну інформацією та встановленими графіками реалізації. У результаті жодна юрисдикція в даний час у 2021 році не вказана Комітетом з питань фіскальних справ як податкова гавань, що не співпрацює [1, 61].

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що ОЕСР, безумовно, відіграє досить значну роль у міжнародно-правовому регулюванні офшорних фінансових центрів. Однак, вирішення проблеми згубної податкової конкуренції може бути знайдено лише шляхом проведення багатостороннього діалогу та співробітництва. Проте ОЕСР, на нашу думку, не сприяла цьому багатосторонньому процесу, до того ж, її дії базувались на загрозах застосування санкцій щодо тих держав та територій, які відмовляються підкорятися вимогам ОЕСР. Саме тому процес налагодження співробітництва у даній сфері тривав близька десяти років. Разом з цим, не можна не констатувати той факт, що рекомендації, розроблені ОЕСР, відіграли важливу роль у процесі зміни національного законодавства держав, які були визнані ОЕСР офшорними фінансовими центрами. Обмін інформацією та велика прозорість у діяльності офшорних фінансових центрів, безумовно, є одним із головних досягнень діяльності ОЕСР, спрямованої на боротьбу зі згубними податковими практиками, яка натомість отримала неоднозначні оцінки багатьох юристів-міжнародників.

2.3. Рекомендації ФАТФ

Мінімальні вимоги до реєстрації компаній та відсутність належного державного контролю над реальними процесами, що відбуваються в офшорному секторі світової економіки, призводять до того, що нерідко цей

сектор використовується для легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом. Саме ця обставина насамперед спонукала економічно розвинені держави узгоджено оцінити ситуацію, що складається у міжнародній офшорній діяльності.

У 1989 році у Парижі за рішенням наради на вищому рівні держав «Великої сімки» (США, Японія, Німеччина, Великобританія, Франція, Італія, Канада) було створено Групу з розробки фінансових заходів щодо відмивання грошей – ФАТФ. ФАТФ перестала бути міжнародною організацією оскільки була заснована виходячи з міжнародного договору і наразі немає затвердженого статуту. В даний час вона являється міжурядовим органом, членами якого є 37 держав (США, Російська Федерація, Данія, Німеччина, Китай, Італія, Канада, Японія та ін.) та 2 міжнародні організації (Європейська Комісія та Рада співробітництва арабських держав Перської затоки) [63]. Штаб-квартира ФАТФ розміщується у будівлі ОЕСР у Парижі.

ФАТФ підтримує контакти з ООН, Радою Європи, Світовим банком, Європейським банком реконструкції та розвитку, Міжнародним валютним фондом, Інтерполом, Радою з митного співробітництва та іншими міжнародними організаціями. Метою створення ФАТФ, було створення уповноваженого органу для здійснення діяльності у сфері оцінки результатів співробітництва, що здійснюється з метою запобігання використанню банківської системи та фінансових установ з метою відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом [5]. Крім цього, ключовим напрямом діяльності ФАТФ став розгляд запобіжних заходів у сфері боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, включаючи адаптацію законодавства держав для здійснення багатостороннього співробітництва [23].

Оскільки мандат ФАТФ закінчувався наприкінці серпня 2004 року, у травні 2004 року представники тридцяти трьох держав та міжнародних організацій, які були на той момент членами ФАТФ, на зустрічі в Парижі підтвердили свою відданість ФАТФ та продовжили мандат ФАТФ у сфері

боротьби з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму ще на вісім років. Це продемонструвало єдність членів ФАТФ у боротьбі з тероризмом та міжнародною злочинністю, і тим самим було відзначено виняткову роль ФАТФ, яка є одним з головних інструментів цієї боротьби. Було підтверджено, що ФАТФ продовжить діяльність з вироблення стандартів у галузі боротьби з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму в умовах світової фінансової системи, що ускладнюється, а також продовжить роботу з моніторингу глобального дотримання вироблених стандартів ФАТФ [66].

Основні напрями діяльності ФАТФ – розробка та вдосконалення системи заходів, спрямованих на боротьбу з відмиванням грошей, вироблення та розповсюдження рекомендацій [6]. У 1990 році ФАТФ було розроблено та запропоновано на розгляд усіх заінтересованих держав Сорок рекомендацій щодо боротьби з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом, які є пропозиціями щодо вдосконалення державами-учасницями своїх законодавчих систем та фінансових структур [75]. Рекомендації спрямовані на підвищення ефективності спільної боротьби держав з відмиванням грошей, здобутих злочинним шляхом, а також на зміцнення міжнародного співробітництва у цій галузі. Серед таких рекомендацій – положення про те, що держави повинні розглядати відмивання доходів як злочин на підставі Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин 1988 року (далі – Віденська конвенція) та Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року (далі – Палермська конвенція); держави повинні забезпечити, щоб законодавство про таємницю фінансових установ не заважало реалізації Рекомендацій ФАТФ; фінансові установи не повинні вести анонімні рахунки або рахунки, відкриті на явно вигадані імена [75].

Перші Сорок Рекомендацій ФАТФ були розроблені у 1990 році як ініціатива у сфері захисту фінансових систем від осіб, які відмивають кошти, отримані від продажу наркотиків. У 1996 році рекомендації були переглянуті

вперше з урахуванням тенденцій стрімкого розвитку способів відмивання грошей та розширення сфери їх застосування далеко за межі відмивання виручки від продажу лише наркотиків. У жовтні 2001 році ФАТФ розширила свій мандат, включивши до нього проблеми фінансування терористичних актів та терористичних організацій, та прийняла Вісім (пізніше розширено було до Дев'яти) спеціальних рекомендацій щодо боротьби з фінансуванням тероризму. Рекомендації ФАТФ були переглянуті вдруге у 2003 р. та разом зі Дев'ятьма спеціальними рекомендаціями були визнані більш ніж 190 державами та наразі є міжнародним стандартом щодо протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму [9, 63]

Сорок рекомендацій ФАТФ спрямовані на досягнення трьох основних цілей. Перша – поліпшення національних систем боротьби з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом, що може бути досягнуто через законодавче визнання кримінально караних діянь, пов'язаних з відмиванням злочинних доходів, з урахуванням положень Віденської конвенції, а також, і тих діянь, що не пов'язані із наркотогівлею; та встановлення ефективних процедур конфіскації. Другою ціллю є посилення ролі фінансової системи у широкому сенсі, тобто банківських установ і небанківських фінансових установ. Рекомендації, у цьому випадку, направленні на покращення процедур ідентифікації клієнтів, виявлення необґрунтованих чи сумнівних (підозрілих) транзакцій тощо. Третя ціль полягає у посиленні міжнародного співробітництва шляхом обміну інформацією про міжнародний рух потоків іноземних коштів, а також розвиток взаємної співпраці з правових питань з метою розслідування, заморожування, конфіскації капіталів, а також екстрадиції [14, 61].

У Конвенції ООН боротьби проти незаконного обороту наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 року у ст. 3 під легалізацією (відмиванням) доходів від злочинної діяльності розуміються:

– конверсія або передача майна, якщо відомо, що таке майно отримано внаслідок правопорушення чи правопорушень або внаслідок участі

у такому правопорушенні чи правопорушенні з метою приховування незаконного джерела майна або з метою надання допомоги будь-якій особі, яка бере участь у скоєнні такого правопорушення або правопорушень, щоб воно могло ухилитися від відповідальності за свої дії [9];

– приховування чи приховування справжнього характеру, джерела, місцезнаходження, способу розпорядження, переміщення, справжніх прав щодо майна або його приналежності, якщо відомо, що таке майно одержано внаслідок правопорушення чи правопорушень, внаслідок участі у такому правопорушенні чи правопорушеннях [62];

З урахуванням конституційних положень та основних принципів правових систем держав-учасниць, під легалізацією (відмиванням) доходів від злочинної діяльності розуміються:

– придбання, володіння або використання майна, якщо в момент його отримання було відомо, що таке майно одержано внаслідок правопорушення чи правопорушень або внаслідок участі у такому правопорушенні чи правопорушеннях [15];

– участь, співучасть або вступ до злочинної змови з метою скоєння будь-якого правопорушення або правопорушень, наведених вище, замах на скоєння такого правопорушення або правопорушень, а також допомога, підбурювання, сприяння або консультування під час їх здійснення [1].

Потім, ФАТФ було розроблено та схвалено нові міжнародні стандарти – Дев'ять (вісім спочатку) спеціальних рекомендацій щодо боротьби з фінансуванням тероризму. Дев'ять спеціальних рекомендацій ФАТФ щодо боротьби з фінансуванням тероризму спрямовані на ратифікацію та впровадження нормативних вимог, що містяться в міжнародних документах, що приймаються ООН [62]; визнання протизаконності фінансування тероризму та супутнього йому відмивання грошей; заморожування та конфіскацію активів, що мають відношення до терористичної діяльності; повідомлення відомостей про підозрілі операції, що стосуються тероризму; розширення міжнародного співробітництва; контроль за альтернативними

системами переказу коштів; контроль за грошовими переказами; особливий контроль за використанням некомерційних організацій; контроль за переміщенням готівки [38].

Як приклад практичної реалізації Дев'яти спеціальних рекомендацій щодо боротьби з фінансуванням тероризму можна навести впровадження Швейцарією, резолюції Ради Безпеки ООН про протидію тероризму у вигляді Постанов «Талібан», яка була віднесена ФФС, незважаючи на заявлені цією державою заперечення, до ОФЦ. На основі Постанов «Талібан» Швейцарія застосовує так звані списки Буша, які містять імена осіб, які підозрюються в участі у терористичній діяльності. Як наслідок, кожен банк або фінансовий посередник зобов'язаний повідомляти федеральним правоохоронним органам про отримання коштів від підозрілих осіб [38].

У червні 2000 року вперше побачив світ так званий «чорний список» держав, що не співпрацюють, і територій, які сприяють легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом, до якого увійшли: Багамські острови, Кайманові острови, Домініканська Республіка, Ліван, Ліхтенштейн, Ізраїль, Маршаллові острови, Панама, Росія та багато інших, однак станом на 2021 рік, незмінно в цьому списку продовжують залишатись Іран та КНДР [9].

До так званого «сірого списку» ФАТФ належать ті держави, які активно співпрацюють з ФАТФ над усуненням стратегічних недоліків у своїх режимах щодо протидії відмиванню грошей, фінансуванню тероризму та фінансуванню поширення зброї масового знищення. Таким чином, держави беруть на себе зобов'язання усунути виявлені стратегічні недоліки у погоджений термін, завдяки чому виходять з-під посиленого моніторингу. Так, ФАТФ у 2021 році офіційно оновила свій список «сірих» юрисдикцій і до нього було додано нові держави: Гаїті, Мальта, Філіппіни та Південний Судан, а Гана – була виключена зі списку [63].

Американський юрист-міжнародник Тодд Дойл у своїй статті висловив думку про те, що публікація «чорного списку» ФАТФ і загроза застосування економічних санкцій щодо держав, що відмовилися прийняти Сорок

рекомендацій, порушують ст. 2 Статуту ООН, а також суперечать Декларації про неприпустимість втручання у внутрішні справи держав та захист їх незалежності та суверенітету, прийнятої Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 2131 у 1965 році.

Більше того, на думку цього вченого, ФАТФ не лише порушує принцип невтручання та зазіхає на суверенітет певних держав, а й, принаймні щодо питань, що стосуються боротьби з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом, повністю узурпує всі владні функції цих держав : виконавчу, законодавчу та судову, що, на думку Т. Дойла, суперечить доктрині суверенної рівності, закріпленої у Статуті ООН. Як вважає Т. Дойл, ФАТФ слід відмовитися від загрози застосування санкцій та заохочувати держави, які є членами ФАТФ у здійсненні заходів, спрямованих на боротьбу з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом [8, 63]. Однак, прийнявши до уваги жахливі події різних терористичних актів, постає питання, яким чином можна не втручатися у внутрішні справи держав і при цьому не допускати загибелі тисячі, мільйони та мільярди людей.

З огляду на вище зазначені факти, можна стверджувати, що ФАТФ відіграє колосальне значення в регулюванні діяльності офшорних фінансових центрів, зокрема у сфері протидії відмиванню грошей отриманих злочинним шляхом та фінансуванню тероризму. Можна відзначити, що включення тієї чи іншої держави або території до «сірого» та «чорного» списків має важливе значення як для самих держав і територій, які потрапили до цього списку, так і для інших держав, які в тій чи іншій мірі співпрацюють з ними. ФАТФ здійснює моніторинг дій, які вживають держави для приведення свого національного законодавства у відповідність до Сорока рекомендацій, а також надає, якщо необхідно, технічну допомогу для здійснення таких заходів. Держави, які не здійснюють дій, спрямованих на ліквідацію негативних факторів, що сприяють відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, можуть зіткнутися із обмеженням ФАТФ або ж навіть заборонаю здійснення фінансових операцій з такими юрисдикціями.

2.4. Офшорна група банківського нагляду (OGBS)

Група органів банківського нагляду з офшорів (The Offshore Group of Banking Supervisors) було створено 1980 року з ініціативи Базельського Комітету з банківського нагляду як об'єднання компетентних органів банківського нагляду, які репрезентують офшорні фінансові центри. На сьогодні, цей орган має назву «Група внутрішніх контролерів фінансових центрів» (Group of Internal Financial Centre Supervisors), до якої входить понад 20 територій, відомих як офшорні фінансові центри. Основними умовами членства в GIFCS є:

- суворе прийняття зобов'язань дотримуватися принципів ефективного банківського нагляду, відображених у Конкордаті Базельського Комітету 1983 року, додатку до Конкордату, Мінімальних стандартах з нагляду за міжнародними банківськими групами та їх транскордонними міжнародними установами 1992 р., прийнятих Базельським комітетом з банківського нагляду 1997 р.;

- суворе прийняття зобов'язань дотримуватись у своїй діяльності Сорока рекомендацій ФАТФ та Дев'яти спеціальних рекомендацій ФАТФ щодо боротьби з фінансуванням тероризму [38,75];

- наявність необхідних правових та адміністративних ресурсів, що дозволяють здійснити ці зобов'язання [29].

Членами GIFCS, станом на сьогодні, на 2021 рік є: Антигуа і Барбуда, Аруба, Багамські острови, Барбадос, Бермудські острови, Британські Віргінські острови, Кайманові острови, острови Кука, Кюрасао і Сен-Мартен, Гібралтар, острів Гернсі, острів Мен, Джерсі, Лабуан, Макао, Китай, Маврикій, Катар, Самоа Сейшельські острови, Острови Теркс і Кайкос та Вануату.

GIFCS бере участь у роботі ФАТФ як організація зі статусом спостерігача. Група має рівний правовий статус з регіональними

організаціями, створеними на кшталт ФАТФ, АРГ, Спеціальної групи з фінансових заходів країн Карибського басейну (CFATF), Східно- та Південно-Африканської групи з боротьби щодо відмивання грошей (ESAAMLG) і так далі. GIFCS бере участь у діяльності робочих груп, що створюються ФАТФ, зокрема, за активної участі Групи було вироблено Методологію оцінки дотримання Сорока рекомендацій ФАТФ, а також Дев'ять спеціальних рекомендацій щодо боротьби з фінансуванням тероризму [38, 75].

ОГБС у 1997 році було досягнуто згоди з ФАТФ про процедуру оцінки імплементації членами ОГБС заходів, спрямованих на боротьбу з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом. Бахрейн, Гонконг та Сінгапур беруть участь у програмі взаємної оцінки, що проводиться ФАТФ; Кука беруть участь у програмі взаємної оцінки, яку проводить нині Рада Європи спільно з GIFCS; сім держав-членів ОГБС (Аруба, Багамські острови, Барбадос, Бермудські острови, Кайманові острови, Нідерландські Антильські острови та Панама) були учасниками програми взаємної оцінки, що здійснювалися і здійснюється зараз Спеціальною групою з фінансових заходів країн Карибського басейну. Рівень правового регулювання та відповідності міжнародним стандартам у Гібралтарі, Гернсі, на острові Мен, Джерсі та Маврикії підлягає оцінці відповідно до певної процедури, узгодженої між GIFCS та ФАТФ. Наразі, АРГ спільно з GIFCS оцінює рівень відповідності міжнародним стандартам у Лабуані, Макао та Вануату [63].

GIFCS виділяє для себе на майбутнє такі завдання:

- участь у подальшому процесі взаємної оцінки дотримання міжнародних стандартів у сфері боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, розробленої ФАТФ [14];
- продовження активної участі у процесі перегляду Сорока рекомендацій ФАТФ [75] та участі у роботі спільної робочої групи Базельського комітету [28];

– продовження надання активного сприяння дотриманню Сорока рекомендацій ФАТФ та Дев'яти спеціальних рекомендацій щодо боротьби з фінансуванням тероризму [38];

– підтримка програми оцінки фінансового регулювання та заходів, спрямованих на боротьбу з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, що здійснюється Міжнародним валютним фондом [60];

– заохочення підвищення офшорними фінансовими центрами стандартів у своїй діяльності для того, щоб вони відповідали умовам членства в GIFCS;

– заохочення держав та територій до участі, які є членами GIFCS, у програмах, спрямованих на покращення фінансового регулювання та заходів, спрямованих на боротьбу з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, що здійснюються Інститутом фінансової стабільності Банку міжнародних розрахунків, а також іншими міжнародними, регіональними та національними організаціями;

– продовження активного сприяння дотриманню Основних принципів ефективного банківського нагляду, прийнятих Базельським комітетом [1];

– надання активної підтримки розвитку міжнародних стандартів у боротьбі з корупцією, включаючи участь у зустрічах Комітету Ad Hoc на переговорах щодо ухвалення Конвенції ООН проти корупції [62];

– продовження співробітництва з усіма компетентними організаціями у розробці міжнародних стандартів у сфері фінансового регулювання та боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, а також у процесі оцінки їх дотримання [14].

Отже, GIFCS є одним із важливих механізмів міжнародно-правового регулювання діяльності офшорних фінансових центрів, зокрема, завдяки своїй спеціалізації на регулюванні банківської діяльності, яка займає ключову роль у діяльності багатьох офшорних фінансових центрів.

РОЗДІЛ 3

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ПРАКТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ОФШОРНИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ

3.1. Принцип «зручного прапора» та використання офшорних фінансових центрів

Стрімкий розвиток та зростання обсягів світової морської торгівлі призвів до такого феномену як використання принципу «зручного прапора» задля оптимізації системи оподаткування підприємницької діяльності. Однак, питання забезпечення реального зв'язку між державою прапора та суднами, на сьогодні, є одним із болючіших проблем сучасного морського права, що впливає на подальший розвиток майже всіх його підгалузей та інститутів, а також яка спричиняє вплив на всі суміжні галузі міжнародного права, зокрема, міжнародного фінансового права та права міжнародної безпеки.

Внаслідок всемасштабного розвитку, ОФЦ набули широкої популярності й у секторі морської діяльності, зокрема, торговельного судноплавства та морського рибальства. В даному випадку проблема ОФЦ пов'язана передусім із питанням практики застосування та використання принципу «зручного прапора» (англ. – flag of convenience), тобто про ті ситуації, коли морське судно зареєстроване під прапором однієї держави у той час, коли насправді судном володіє особа (громадянин чи компанія) зовсім іншої юрисдикції [30].

С.О. Кузнецов під «дешевими» або ж «зручними» прапорами має на увазі юрисдикції держав, які створюють полегшені умови задля залучення іноземних суден під свій прапор. Насправді такі судна нерідко управляються іноземним (стосовно держави прапора) екіпажем, навіть не заходячи у порти держави реєстрації [48, с.47]. Як відомо, вартість морських суднового обладнання та суден досить висока, при придбанні морських суден та

дорогого обладнання сплата податків, зумовлених такою високою вартістю майна, стає фактором, який суттєво впливає на конкурентоспроможність судноплавних компаній, зареєстрованих у державах із високим рівнем таких податків, зокрема в Україні. Варто зазначити, що керівництво Міністерства інфраструктури України визнало, що під прапором України залишається дедалі менше торгових суден. За таких обставин виникає питання, на скільки допустима і перспективна, з погляду міжнародного права, практика відведення українськими – причому із відома Міністерства інфраструктури України – судновласниками суден під вигідні прапори іноземних держав (практика, розуміється, не лише українська) [59].

Згідно положень Конвенції ООН з морського права 1982 року (далі – Конвенція Монтего-Бей), судна мають право плавати під прапором лише однієї держави. Кожне судно також повинно мати національність, щоб не вважатися таким, яке немає держави-прапору. У цьому контексті державою прапора судна є держава, яка надає йому свою юрисдикцію [45]. В такому випадку режим національності судна буде регулюватись згідно положення ст.91 Конвенція Монтего-Бей, а саме: судна носять національність тієї держави, під прапором якої вони мають право плавати, і кожна держава зобов'язана видати суднам, яким вона надала право плавати під своїм прапором, документи які засвідчують цей факт. Професор С.О. Кузнецов, під національністю морського судна розуміє його державну приналежність, яка встановлюється відповідно до того, закон якої держави на таке судно поширюється та владі якої держави воно підпорядковане [48].

Такі держави, як Ліберія, Сомалі, Панама, Кайманові острови, Гондурас, Кіпр, Коста-Рика, Гонконг та багато інших, надають свою юрисдикцію суднам і реєструють їх на своїй території, тим самим надаючи право таким іноземним суднам плавати під прапором держави реєстрації. Однак, такі держави, всупереч вищезгаданим нормам Конвенції Монтего-Бей, не здійснюють реального зв'язку (*genuine link*) зі судном зареєстрованим під їх прапором. Плата за реєстрацію, регулярні збори та податки, які, своєю

чергою, є джерелом поповнення бюджету, являються головними факторами, що спонукають держави надавати таку реєстрацію судна, а для судновласників – зручний прапор обумовлений їх бажанням економити на податках [73]. На думку французьких юристів-міжнародників Д. Карро та П. Жюйара «зручні прапори» вже протягом досить тривалого часу постійно спотворюють картину міжнародного торговельного судноплавства.

Міжнародний Суд ООН виніс у 1960 році консультативний висновок «Про склад Комітету з безпеки на морі». У документі Міжнародний Суд ООН зазначив, що юрисдикція судна визначається згідно внутрішнього права тієї держави, прапор якої воно носить [62]. Однак, держава не повинна ігнорувати загальновизнані норми міжнародного права та добровільно співпрацювати з інстанціями стосовно регулювання міжнародного торговельного судноплавства при здійсненні свого внутрішнього права. І саме принцип «реального зв'язку» належить до одних з таких міжнародно-правових норм [76]. Отже, якщо будь-яка держава навмисно, явно та у великих розмірах відступає від вищезазначеного принципу, то суверенним правом буде будь-якої третьої держави не визнавати для себе обов'язковим таке використання внутрішнього права [32].

Автоматична відмова визнання прапора, який є фіктивним, також визнається суверенним правом кожної держави [32]. Адже, не можна зобов'язати суверенну волю держави визнавати те, що явно не відповідає фактичним обставинам. Вищенаведена позиція Міжнародного Суду ООН є закріпленою в універсальній конвенції: відповідно до ч.2 ст. 110 Монтего-Бей, військове судно може провести перевірку права іншого судна на його прапор [67]. З такою метою військовий корабель може надіслати шлюпку під командою офіцера до підозрюваного судна. Якщо підозри залишаються, після перевірки документів, військовий корабель може здійснити подальший огляд на борту такого судна. Однак, дана перевірка, допустима згідно ч. 1 ст. 110 Конвенції Монтего-Бей, у відкритому морі у випадках, коли є розумні підстави вважати, що: судно займається піратством; судно займається

работоргівлею; судно займається несанкціонованим мовленням, а держава прапора військового корабля має юрисдикцію згідно ст. 109 Конвенції ООН Монтего-Бей; судно не має жодної юрисдикції; хоча на судні і піднято іноземний прапор або ж воно відмовляється підняти прапор, таке судно насправді має ту ж юрисдикцію, що і перевіряючий військовий корабель [45].

Крім цього, Комісія міжнародного права зазначила, що як закони про надання громадянства фізичним особам, так і закони про національність морських суден не повинні надто далеко відступати від загальноприйнятих принципів та норм, які можуть вважатися частиною міжнародного права [30]. Тільки в цьому випадку визнана за державами свобода не поведе до зловживань та непорозумінь між державами. Комісія міжнародного права вважає, що для дозволу плавати під певним прапором має бути в наявності якийсь мінімум національного елемента [66]. Ми вважаємо, що держави, які є ОФЦ, як і будь-які інші держави, при наданні своєї юрисдикції морським суднам зобов'язані дотримуватися принципу реального зв'язку між державою і судном, що плаває під прапором держави, яка його надала.

Питання тлумачення міжнародно-правових положень «реального зв'язку» викликає дискусії. Професор Г.Ф. Півторак виділяє чотири правові умови, за наявності яких забезпечується постулат реального зв'язку судна з державою його прапора: на судно встановлено право власності державними організаціями, громадянами, або ж їх об'єднаннями держави прапора; власники судна, фізичні особи – зобов'язані постійно проживати на території держави прапора, тобто буди громадянами, а юридичні особи – зобов'язані мати резидентство управління або головної фірми об'єднання на території держави прапора; судно повинно бути зареєстрованим в одному із портів держави прапора; капітан та більша частини команди судна мають громадянство держави прапора [65, с. 136-142].

Наслідуючи Конвенцію про відкрите море 1958 року, стаття 91-1 Конвенції Монтего-Бей стверджує, що між державою та судном має існувати реальний (істотний) зв'язок. Проблема в тому, що жодна Конвенція не

визначає, що вони мають на увазі під поняттям «реального зв'язку». Однак, у 1986 році в Женеві була прийнята Конвенція ООН про умови реєстрації суден (далі – Конвенція 1986 року) під егідою ЮНКТАД – Конференція ООН з торгівлі та розвитку (United Nations Conference on Trade and Development), щоб вирішити дану проблему.

Відповідно до ст.1 Конвенції 1986 року держава прапора застосовує положення, які містяться в цій Конвенції 1986 року, з метою забезпечення або ж зміцнення реального зв'язку між державою та суднами, що плавають під її юрисдикцією, а також задля ефективного здійснення своїх повноважень та контролю за такими суднами стосовно ідентифікації та підзвітності власників та операторів суден, а також щодо технічних, адміністративних, соціальних та економічних питань. Елементи встановлення істотного зв'язку національності в Конвенції 1986 року в основному описуються як власність на судно та контроль над ним.

Конвенція 1986 року, наказує, зокрема, державі реєстрації ухвалити закони, що відповідають принципу реального зв'язку. Згідно відповідно ч.1 ст.9 Конвенції 1986 року держава реєстрації зобов'язана дотримуватись концепції, згідно з якою більшу частину командного складу та членів екіпажу торгових суден, що плавають під прапором держави прапора, становлять громадяни держави реєстрації або особи, які доміцильовані, або ж у законному порядку постійно проживають в такій державі [62]. Вищевказані вимоги є досить релевантними для держав, що дозволяють реєстрацію в ОФЦ своїх морських суден, оскільки в таких випадках зазначені конвенційні вимоги часто не виконуються.

Досить часто, сучасна практика використання переваг ОФЦ під час реєстрації морських суден під «зручними прапорами», порушує міжнародно-правову проблему принципу реального зв'язку (*genuine link*) між державою та судном, що має реєстрацію в такій державі та право плавати під її прапором [46, 74]. Набуття чинності Конвенції 1986 року, прийнятої в 1986 році, а саме ратифікація її державами, що є ОФЦ, могли б істотно зміцнити міжнародно-

правовий принцип реального зв'язку між судном і державою його прапора, наповнити цей принцип фактичним змістом, і тим самим, посприяти позитивним змінам у нинішній неоднозначній практиці використання судновласницькими компаніями ОФЦ.

Згідно з положеннями документа, Конвенція 1986 року набирає чинності через 12 місяців після дати, коли не менше сорока держав із загальним тоннажем щонайменше 25% світового тоннажу приєднуються до Конвенції 1986 року (ст. 19). Однак, станом на 2021 рік Конвенція ООН про умови реєстрації судів не набула чинності. Її ратифікували такі держави як Єгипет, Ліберія, Кот-д'Івуар, Албанія, Болгарія, Гана, Сирія, Гаїті, Угорщина, Грузія, Ірак, Лівія, Марокко, Оман та Мексика. СРСР підписала Конвенцію 1986 року – 12 лютого 1987 року, проте вона не була ратифікована ні СРСР, ні Російською Федерацією, ні Україною зокрема [22].

Як уже зазначалося, держава, яка надає зручну (пільгову) юрисдикцію, може бути одночасно державою, яка є ОФЦ, або державою, на території якої діє офшорний режим (Панама, Кіпр та ін.). Більше того, можливість реєстрації суден під «зручним прапором» називається як одна з характеристик ідеального офшорного фінансового раю / центру [21].

Наслідки платежів з міжнародної купівлі-продажу морських суден, виходячи найчастіше із обтяжливого національного валютного регулювання являється тим самим мотивуючим фактором, який спонукає надавати перевагу використанню судновласником ОФЦ на практиці [82]. Перш за все, тут маються на увазі, прерогативи органів валютного контролю, які кваліфікують такі платежі як порушення національного законодавства про валютне регулювання [44]. Крім того, реєстрація в ОФЦ, що використовують судна для міжнародних перевезень, дозволяє значно скоротити або повністю уникнути витрат зі сплати внесків у фонди соціального забезпечення та страхування. Крім зазначених факторів, що спонукають судновласників до реєстрації компаній в ОФЦ, привабливими також являються: відсутність багатьох законодавчих чи інших формальних обмежень; спрощені правила

подання звітності; відсутність необхідності ведення відкритого реєстру акціонерів; можливість випуску акцій на пред'явника, без зазначення їхнього номіналу та низки інших ліберальних факторів у регулюванні [82].

Найстарішими ОФЦ з яскраво вираженою морською складовою є Ліберія та Панама. Традиційна спеціалізація Панами на реєстрації компаній у сфері міжнародних морських перевезень була пов'язана зі створенням так званої відкритої системи морської реєстрації (1925 року). Загальновідомо, що під кіпрською, ліберійською, панамською юрисдикціями ходить значна кількість суден, які займаються перевезенням експортних вантажів, власниками яких є особи інших держав. Судновласники зазначених суден сплачують до бюджетів держав, які надали таку реєстрацію, набагато менші податки, ніж ті, які необхідно було б сплачувати, якщо такі компанії були б зареєстровані у своїх державах [37].

У тому, що «зручним прапором» користуються компанії розвинених держав, зокрема Великобританії, США та інших, не можна не відзначити, що «зручними прапорами» активно користуються і пособники торговців зброєю, наркоторговців, зокрема торговці компонентами ядерної зброї [33]. Саме тому Панама, за рахунок надання свого «зручного прапору», володіє найбільшим флотом у світі за даними ЦРУ. Зокрема, 80% панамського флоту (6413 суден торгового флоту) складають іноземні судна (нафтові танкери, вантажні судна, контейнеровози тощо). У лютому 2002 року Панама підписала угоду, що дозволяє представникам американської влади підніматися на борт і обшукувати судна, що ходять під панамським прапором. Договірним шляхом узгоджено, що такі заходи допустимі, якщо американська сторона має суттєві підстави вважати, що на цих судах перевозиться зброя масової поразки [48]. Таким чином, у цьому випадку США та Панама на міжнародно-правовому рівні створили *lex specialis* стосовно положень *lex generalis* Конвенції Монтего-Бей [45].

Аналогічну угоду в лютому 2004 року США підписали і з іншою найбільшою (за кількістю та тоннажем торгового флоту) морською державою

– Ліберією. Договірна практика такого роду може суттєво вплинути на подальше регулювання міжнародного судноплавства [11].

Отже, підсумовуючи все вищенаведене, можемо стверджувати, що фактором, який суттєво впливає на конкурентоспроможність судноплавних компаній, зареєстрованих у державах із високим рівнем податків, зокрема в Україні, являється досить висока вартість морських суден та судового обладнання, при придбанні яких сплата податків, зумовлених їх високою вартістю майна, стає тягарем для судновласників. Саме тому, останні надають перевагу реєстрації судна під прапором держав-офшорних фінансових центрів. Основними спонукальними мотивами для держав, які надають таку реєстрацію, є плата за реєстрацію, а також податки, регулярні збори – все це є джерелом поповнення національного бюджету, а для самих судновласників використання принципу «зручного прапора» обумовлений їх бажанням економити на податках. Однак, одна вирішена проблема тягне за собою іншу невирішену глобальну проблему сучасного морського права, а саме забезпечення реального зв'язку між державою прапора та суднами. Хоча, міжнародна спільнота прикладає зусилля задля вирішення цієї проблеми, однак цього недостатньо.

3.2. Міжнародно-правове регулювання офшорних фінансових центрів: аналіз Великобританії та ЄС

Як вже згадувалось раніше, внаслідок глобалізації світового господарства офшорні послуги набули широкого поширення. При цьому такі офшорні юрисдикції, стали ключовими суб'єктами нелегального вивезення капіталу, зокрема Великобританія.

Комісією ЄС у 1997 році було опубліковано доповідь про шкідливу податкову конкуренцію в ЄС, а в липні 2001 року вона розпочала розслідування 11 корпоративних податкових схем у восьми державах ЄС на предмет їх відповідності договору Європейського союзу [18].

У зв'язку з великими втратами у бюджетах держав Євросоюзу та через недобросовісну податкову конкуренцію з боку офшорних юрисдикцій, Єврокомісія рекомендувала Державам-членам Євросоюзу прийняти єдине і набагато жорсткіше визначення поняття «податковий притулок», після чого анулювати або призупинити дію оподаткування із державами, які підпадають під таке визначення [21]. Це, за думкою ЄС, призвело б до того, що компанії не зможуть більше використовувати переваги низького оподаткування у «податкових гаванях».

Запропоноване жорстке визначення «податкового притулку» було засноване на кодексі правил корпоративного оподаткування, що діє в Євросоюзі [39]. Це визначення, поряд з непрозорістю оподаткування та відмовою «податкових притулків» обмінюватися податковою інформацією з іншими державами, включає надання податкових переваг, що практикується в цих державах, тільки компаніям-нерезидентам.

Для того, щоб компаніям було складніше використовувати «прогалини» у податкових кодексах різних держав, Єврокомісія порекомендувала державам-учасникам ЄС вжити ще кілька додаткових заходів. По-перше, усі держави-члени ЄС мають включити до свого законодавства загальне положення про боротьбу зі зловживаннями у податковій сфері. Це дозволило б національним податковим службам виділяти корпоративні домовленості, які мають намір оптимізувати податки. По-друге, для запобігання подвійного оподаткування пропонують включити пункт про те, що одна з Договірних держав не стягуватиме податки на прибуток лише в тому випадку, якщо такий прибуток фактично оподатковується в іншій Договірній державі [40].

У Європейському Союзі було прийнято Директиву Ради 2003/48/ЄС від 3 червня 2003 року про оподаткування доходу від заощаджень у формі виплат відсотків (редакція 2015 року), відповідно до якої нерезиденти не мають права відкривати ощадний рахунок у банку Швейцарії без додаткового повідомлення останньої про цей факт державі-експортеру [66]. Однак слід

враховувати, що більшість забезпечених осіб-клієнтів не тримають кошти на ощадних рахунках, а інвестують їх. Крім того, у цій директиві йдеться про рахунки, які відкриті на ім'я власника вкладу, а не ім'я офшорних компаній.

У 2004 році Єврокомісія випустила «Обговорення стосовно протидії та боротьби з фінансовими та корпоративними зловживаннями. Рекомендації були наступними: більш активний обмін інформацією про оподаткування компаній; узгодження політики держав ЄС щодо офшорних зон [25].

Починаючи з березня 2010 року будь-який контрагент у контрактах із Європейським інвестиційним банком (далі – ЄІБ) зобов'язаний був підтвердити, що він не зареєстрований в юрисдикції із «сірого списку» ОЕСР. ЄІБ оголосив про нове правило 2009 року, встановленого в рамках своєї тимчасової переглянутої політики щодо офшорних фінансових центрів, яка прагне привести діяльність банку повністю у відповідність з принципами, підтвердженими самітом світових лідерів G20 у Лондоні 2009 року [3, 76]. Зустріч була присвячена виробленню заходів для протистояння світовій фінансовій кризі, лідери 20 найбільших економічних центрів світу зійшлися на думці про необхідність запровадження санкцій щодо офшорів, які відмовляються приєднатися до боротьби з відмиванням грошей та стосовно ухилення від сплати податків.

Ця зміна підтверджувала існуючі зобов'язання ЄІБ відмовлятися від роботи в будь-яких випадках, де є зв'язок з юрисдикцією з «чорного списку», за винятком випадків, коли проект там фізично розташований і немає свідчень того, що проект використовується для відмивання грошей або ухилення від податків.

Переглянута політика ЄІБ тепер офіційно орієнтується на списки країн, складені ОЕСР та іншими наднаціональними органами, такими як Міжнародний валютний фонд, Рада з фінансової стабільності (Financial Stability Board) та ФАТФ [63].

Однак, варто зазначити, що «чорний список» офшорів створено на підставі 4-ї Директиви ЄС проти відмивання грошей (4th Anti-Money

Laundering Directive, AMLD4). Вона була прийнята 2015 року, згідно з документом, до списку вносяться держави, зусилля яких у сфері протидії відмиванню грошей та тероризму, на думку ЄС, є недостатніми [66].

Рада Європейського союзу прийняла рішення оновити чорний список офшорів, які не розкривають бенефіціарів або приховують податкову інформацію [36]. До нього було додано Домініка, йдеться у повідомленні Ради міністрів. Водночас зі списку було виключено Барбадос. Після оновлення списку Радою ЄС від 5 жовтня 2021 року, у списку числяться 9 юрисдикцій: Американське Самоа, Фіджі, Гуам, Палау, Панама, Самоа, Тринідад і Тобаго; Американські Віргінські острови та Вануату. Хоча ще на початку 2021 року туди входило 12 держав, серед яких була Англія – адміністративно-політична частина Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії [22, 53].

В інший список («про стан справ») включено юрисдикції, які ще не повністю дотримуються міжнародних податкових стандартів, але взяли на себе достатні зобов'язання щодо їх впровадження. До цього документа Радою ЄС також були внесені оновлення. Марокко, Намібія та Сент-Люсія були виключені з документа, оскільки вони виконали всі свої зобов'язання. Ямайку було додано, оскільки вона зобов'язалася змінити або скасувати свій податковий режим до кінця 2022 року. Щодо Австралії та Йорданії було продовжено крайній термін виконання своїх зобов'язань [22].

У лютому 2016 року Єврокомісія виступила з офіційним повідомленням щодо низки положень податкового законодавства Великобританії щодо інвестицій, що спрямовуються до країн Європейського Союзу, що суперечать загальноєвропейському регулюванню та підлягають негайній зміні [20]. На думку ЄК, податкове регулювання питань переведення власності (майна) британськими платниками податків за кордон, та низка положень, регулюючих податковий статус доходів нерезидентів у Великобританії потребують скасування, оскільки, їх застосування створює більш високий рівень податку на інвестиції здійснювані поза межами

Великобританії щодо таких самих операцій, які проводяться всередині держави [13].

Відповідно до нині чинних правил переведення майна за межі Великобританії, доходи, одержувані від такої власності (майна), переданого в компанію, що працює в одній із країн Європейського Союзу (ЄС), підлягають оподаткуванню не лише у британського платника податків, а й безпосередньо у такої компанії. В аналогічній ситуації, але на території Великої Британії оподатковуваними стануть лише доходи від власності (майна), одержувані безпосередньо самим платником податків [13].

ЄК також прокоментувала британські правила, які регламентують податкові рішення щодо отримання доходу на приріст капіталу нерезидентними компаніями у Великобританії. Відповідно до них, якщо британська компанія володіє більш ніж 10% у капіталі іншої компанії зареєстрованої в ЄС, то при розподілі нею прирощеного капіталу, британська компанія зобов'язана оголосити його до окремого додаткового оподаткування у своїй частці. Аналогічна ситуація, але за участю лише британських компаній, не створює додаткових податкових нарахувань [13].

На думку ЄК висловленій у її заяві, ці правила податкового регулювання суперечать принципам єдиного європейського ринку та перешкоджають вільному руху капіталів у Європі, а також створюють обмеження набагато суворіші, ніж необхідні для боротьби з ухиленням від сплати податків. Якщо Великобританія не переглянула б своє податкове регулювання стосовно цих питань вже найближчим часом, то ЄК передала б справу на розгляд до Суду Європейського Союзу. Напевно, саме тому, Англія була вже виключена із «чорного списку ЄС» у жовтні 2021 року [20].

Офшорне законодавство Великобританії міститься переважно у трьох документах: Положення про офшорні фонди та їх оподаткування 2009 року (The Offshore Funds (Tax) Regulations); Закон про оподаткування (Міжнародні та інші положення) 2010 року (Taxation (International and Other Provisions) Act); Закон про компанії 2006 року (Companies Act).

Вищезазначені документи визначають типи юридичних осіб, які можна зареєструвати нерезидентам в межах держави, та, навіть, регулюють їх оподаткування.

У 2011 році Королівська податкова та митна служба Великобританії оголосила про запровадження, починаючи з 6 квітня того ж року, нових ставок штрафів для британських платників податків, які ухиляються від сплати своїх податкових зобов'язань через використання контрольованих ними компаній, зареєстрованих в інших юрисдикціях. Штрафи такого роду накладалися за затримки у заповненні податкової звітності, навмисні порушення у заповненні податкової та бухгалтерської звітності та, за недотримання термінів надання податковим службам повідомлення про зміну податкового статусу [4].

У своїх роз'ясненнях податкова служба Великобританії повідомляла, що нові ставки штрафів базувалися на статусі держави, на території якої закордонна компанія була зареєстрована, при цьому до «Категорії 1» були віднесені всі держави, в яких, на думку податкової служби, встановлено та діє повний режим прозорості податкової інформації, а до «Категорії 3» належали усі держави, де такого режиму не існує. Розміри штрафів за використання у схемах ухилення від податків компаній, у державах зазначених у першій категорії, не збільшувалися, тоді як використання компаній у другій та третій категорії впливало на збільшення податків у 1,5 та у 2 рази, відповідно [4]. До першої категорії було віднесено 37 держав, у тому числі всі держави ОЕСР. Добровільне повідомлення, платниками податків податкової служби, про вчинення такого виду порушення, може сприяти зниженню розміру штрафних санкцій щодо заявника.

Нові розміри штрафів запроваджувалися на тлі обговорень у Великобританії, що посилювалися, фактів використання зарубіжних компаній для уникнення сплати податків багатонаціональними корпораціями, закордонними підприємцями, а також британськими громадянами з найвищим рівнем доходів. Проте, аналітики були схильні сумніватися у

справжній мотивації нових обмежень, встановлюваних податковою службою, оскільки Великобританія, як і раніше, слабо обмежує подібні порушення [4]. Як раніше повідомляла Королівська податкова і митна служба, тільки в 2009 році кожен квартал Великобританія отримувала з Ангільї, Бермудських Островів, Британських Віргінських Островів, Кайманових Островів, Гібралтару, Гернсі, Острова Мен, Джерсі, Теркс і Кайкос банківські перекази на суму 332 мільярдів фунтів стерлінгів (11, 6532 трильйонів гривень), що становить близько 60% від обсягу всіх банківських переказів отриманих Великобританією у той період [8, с.134].

В результаті введення податковою службою Великобританії нової обов'язкової вимоги, що регламентує обов'язковість розкриття в податкових деклараціях відомостей про дочірні робочі підрозділи та необхідність приведення звітності дочірніх підрозділів, що працюють за межами Великобританії, стала доступною інформація, яка була використана міжнародною неурядовою організацією «ActionAid» при складанні звіту, вперше повністю що аналізує практику найбільших британських компаній у використанні своїх дочірніх компаній, зареєстрованих у державах із традиційно низьким рівнем оподаткування. Даний звіт був опублікований 11 жовтня 2011 року [36].

Дані звіту показали, що з-поміж 100 найбільших британських компаній, 98 використовують дочірні підрозділи в державах, які традиційно прийнято вважати «податковими притулками». Загальна кількість дочірніх підрозділів гігантів британського бізнесу за кордоном перевищує 34 тисячі, причому 8,5 тисяч компаній діє в державах з низьким оподаткуванням [20].

Найбільш активно офшорні компанії використовуються британським банківським сектором, який сумарно оперує більш ніж 1649 такими компаніями. Друге чільне місце посіли компанії, зайняті у видобутку та переробці корисних копалин, і вони сумарно використовують майже 1000 офшорних компаній [13].

Слід зазначити, що у цілях боротьби з фінансовими порушеннями в офшорних зонах використовуються угоди щодо обміну податковими даними. Великобританія також прагне створити альтернативи офшорним зонам шляхом покращення податкового режиму бізнес-діяльності. Так, з квітня 2011 року розмір корпоративної податкової ставки зменшився з 28% (1 квітня 2010) до 26% (1 квітня 2011) і до 24% у 2012 році, навіть планується подальше її зниження до 23%. Ставка для малого бізнесу знизилася з 21% у 2010 році до 20% у 2011-2012рр [4].

Як приклад варто згадати: у листопаді 2012 Британська влада зацікавилася яким чином транснаціональним мережам Google, Amazon і Starbucks вдається при значних обсягах продажів звітувати про збитки й уникати податків. Претензія до Starbucks полягає в тому, що компанія рапортує інвесторам про доходи британського підрозділу, проте перед державою вже три роки поспіль звітує про збитки, зводячи фіскальне навантаження на нуль. За 13 років обсяги продажів американської мережі кав'ярень у Великобританії склали понад 3 млрд. фунтів стерлінгів, а відрахування до бюджету держави у вигляді прибуткового податку за ці роки не перевищили 9 млн. фунтів [8, с. 179].

Втім, раніше британські експерти вираховували кілька цілком законних лазівок, завдяки яким Starbucks уникає зайвих відрахувань до скарбниці. Наприклад, британський підрозділ компанії перераховує роялті за використання бренду у філії, які розташовані в державах із низькою податковою ставкою. Або розплачується за кредитами зарубіжних підрозділів, заносючи ці витрати до статті витрат [36].

До Google та Amazon британська влада теж має податкові претензії. Інтернет-сервіси, надаючи послуги на території Великобританії, проводять операції через офіси у державах з достатньо пільговою податковою ставкою. Google обслуговує британських клієнтів через філію в Ірландії, де прибуток становить 12,5%. За минулий рік обсяг інтернет-продажів корпорації на

Туманному Альбіоні склав 4 млрд доларів, а підрозділ при цьому звітував про збитки [8, с. 195].

Саме тому, виходячи з вище наведеного, влада Великобританії має намір ввести в законодавство ефективні механізми впливу на британські компанії, партнерства та фізичних осіб, які намагаються вивести свій прибутковий, що підлягає оподаткуванню у державу з низькою податковою ставкою чи у безподаткові офшорні юрисдикції. Нові методи боротьби з ухиленням від сплати податків у Великій Британії вже були закладені у Законі бюджету держави у 2018 році.

У результаті влада хоче отримати наступний ефект від прийняття нових податкових правил:

- ринки онлайн-торгівлі стануть більш суттєво нести відповідальність за сплату ПДВ;
- платники податків не зможуть уникати сплати прибуткового податку Великобританії під час виведення коштів через офшорні трасти шляхом використання законодавчих «прогалин», згідно з новими правилами протидії ухиленням від сплати податків;
- компанії не зможуть скористатися правилами відшкодування збитків при відчуженні акцій, які не відображають реальних збитків;
- корпорації не зможуть безпідставно розраховувати на податкові пільги для своєї інтелектуальної власності;
- складні корпоративні структури, які використовуються заможними/ забезпеченими особами для забезпечення анонімності та приховування справжніх розмірів своїх доходів, не зможуть скористатися такими перевагами. Власники таких компаній зобов'язані будуть повідомляти податковим органам про розміри своїх доходів у повному обсязі [20].

Отже, Європейський Союз плідно працює над покращенням системи міжнародного податкового управління, шляхом імплементації положень міжнародних організацій, таких як ФАТФ та ОЕСР, а також шляхом гармонізації законодавства держав-учасниць Європейського Союзу. З огляду

на глобальний характер недобросовісної податкової конкуренції, це також означає вирішення зовнішніх проблем щодо податкової бази держав ЄС. Список юрисдикцій, які не співпрацюють з ЄС у рамках поліпшення системи оподаткування, є інструментом для вирішення таких питань, як: податкове шахрайство чи ухилення: незаконна несплата, або ж несплата податку; ухилення від сплати податків: використання законних коштів для мінімізації податкових зобов'язань; відмивання грошей: приховування походження грошей, отриманих незаконним шляхом.

Влада Великобританії зобов'язана і при цьому рішуче налаштована ввести в законодавство ефективні механізми впливу на британські компанії, партнерства та фізичних осіб, які намагаються вивести свій прибутковий, що підлягає оподаткуванню у державу з низькою податковою ставкою чи у безподаткові офшорні юрисдикції, тобто нейтралізувати сприятливе середовище з точки зору законодавства для компаній, які користуються офшорним режимом, аби відновити свою репутацію, як «прозорої» держави (та, яка належить до «білого списку» ОЕСР) на міжнародній арені.

3.3 Мальта: процес еволюції з «офшора» до «оншора» в наслідок глобалізації

Останнім часом у зв'язку з процесами глобалізації та запуском програми по деофшоризації міжнародного бізнесу та протидії застосуванню так званих схем «агресивного податкового планування», слово «офшор» стало означати щось протизаконне, і бізнес став зазнавати значних труднощів при використанні класичних офшорів (таких як компанії з Белізу або Британських Віргінських Островів) [20].

Саме поняття «офшор» – це законний правовий режим, правове явище міжнародної практики, який є результатом міжнародної взаємодії. Класичний офшорний фінансовий центр – це юрисдикція або ж територія держави, де основна частина операцій у фінансовому секторі здійснюється фізичними або

ж юридичними особами, переважно нерезидентами такого офшорного фінансово центру. Що ж стосується, офшорної компанії – це компанія, яка створена і працює за правилами та законами класичної офшорної юрисдикції. У більшості випадків подібним компаніям заборонено вести свою діяльність на території самого офшору – тільки за його межами [26].

Опираючись на проведений аналіз різноманітних досліджень юристів-міжнародників та сучасної практики міжнародних організацій, офшори змінилися, трансформувалися та адаптувалися до нових реалій сьогодення та продовжують виконувати свої функції. Однак, сьогодні офшори – це вже більше інструмент оптимізації системи оподаткування та захисту капіталу, який працює в рамках міжнародних угод [57].

Офшорною компанією, в принципі, можна називати будь-яку компанію, створену поза країною перебування її власників. Однак в більш вузькому сенсі, офшорними компаніями називають компанії, створені у державах із пільговим або взагалі нульовим оподаткуванням. Часто й самі ці держави називають офшорними зонами / ОФЦ (офшорами) [52].

На противагу цим, так званим класичним офшорам, зарубіжні компанії, створені у державах зі звичайною системою оподаткування, стали називати оншорні, або просто оншор. Хоча оншор, якщо перевести назад на англійську (onshore), зазначатиме бізнес, створений «на вашому березі», тобто в державі вашого резидентства, що більше відноситься до тих держав, які складаються з декількох/ групи островів, або ж у складі яких є заморські території (наприклад: Британські Віргінські острови, Кайманові Острови тощо) [80].

Тому організація, зареєстрована українським бізнесменом де-небудь в Європі, це не зовсім оншор. Така компанія, або ж група компаній, скоріш за все, буде використовуватися із застосуванням офшорного режиму, тобто, вона буде за своїм значенням виглядати, як звичайна європейська «оншорна» фірма, але управлятися вона буде з-за кордону, і бізнес вести, швидше за все, за межами країни своєї реєстрації (offshore).

Проте, в рамках глобалізації, офшорні фінансові центри змінюють свій режим на частково оншорний. Проаналізувавши велику кількість наукових праць юристів-міжнародників та міжнародно-правову доктрину, виявилось, що «оншорами» часто називають всі компанії з «білих юрисдикцій», або навіть самі ці держави, хоча це і не зовсім коректно [57].

Поняття «оншор» – юридичний термін, який зазначає фінансовий центр, який знаходиться в межах юрисдикції території із заниженим, середнім або ж, досить високим податком, яка не надає податкові пільги, незалежно чи веде компанія діяльність на даній території або ж за її межами. Інакше кажучи, це звичайні компанії в юрисдикціях, де в будь-якому випадку податок є, і зазвичай він оплачується у повному вигляді без пільг [28, с. 27].

У міжнародному податковому плануванні системи оншорних компаній застосовуються для уникнення подвійного оподаткування, надання бізнесу гідної репутації та задля створення необхідного, для такої репутації, акценту на реальності зовнішніх контрагентів та відстороненості від офшорних зон [56].

Виходячи з аналізу міжнародної практики, робота з офшорними компаніями в більшості держав виявляється досить проблематичною: проблеми при укладанні договорів в Європі (Франція, Німеччина, Італія), а також в Україні та СНД; складнощі або навіть неможливість відкриття рахунку в банках для офшорних компаній; угоди з такими компаніями викликають підвищену увагу з боку податкових органів; додаткові податки або неможливість використання податкових пільг [57].

У зв'язку з цим, все частіше для міжнародних угод використовується не офшор, а компанії, зареєстровані в державах так званого «білого списку», які виконують усі міжнародні домовленості та не входять в офшорні або так звані «чорні» списки України та інших держав [72].

Будучи колонією понад двісті років, Мальта стала незалежною від Британії в 1964 році. А вже з 1973 року – це повноцінна демократична республіка, з повагою до верховенства права. Мальта є членом великих

міжнародних організацій, включаючи Організацію Об'єднаних Націй та Раду Європи, Міжнародний валютний фонд і приєдналася до Європейського Союзу в травні 2004 року [12].

Республіка Мальта складається з трьох островів: Мальти, Гоцо і Коміно. Вони розташовані в центрі Середземного моря. Основою економіки є туризм, тоді як іншими важливими галузями економіки є фінансові послуги, виробництво, напівпровідникова промисловість та вільний порт. Після здобуття незалежності в 1964 році Мальта зробила великий акцент на виробництві та у туристичній сфері, а з 1990 року розпочала розвиток власної сфери фінансових послуг. Першим кроком у цій сфері стало впровадження мальтійських офшорних компаній, які були типовими офшорними компаніями, у яких не вимагалось ведення звітності та які не сплачували податків взагалі [78, с. 467-474].

Поступовий розвиток Мальти, як провідного центру фінансових послуг у середземноморському регіоні, призвів до зміни підходу прийнятого раніше урядом, і в результаті було створено Мальтійське управління фінансових послуг (далі – MFSA), подібне до аналогічних європейських органів влади. Створення MFSA призвело до посилення регулювання діяльності мальтійських компаній, і у 1994 році реєстрація компаній з офшорним режимом була припинена, і тим компаніям, які були зареєстровані раніше, було надано час до кінця 2004 року змінити свою структуру на оншорний режим [12].

Скасування офшорного режиму призвело до появи двох нових типів мальтійських компаній: міжнародної торгової компанії та міжнародної холдингової компанії. Ці компанії фактично є нормальними наземними компаніями, зареєстрованими на Мальті. Це компанії, які мають акціонерів-нерезидентів (власників) і здійснюють свою торгову діяльність з Мальти, але їм заборонено торгувати/ оперувати на території Мальти [1].

Такі міжнародні торгові та холдингові компанії, на відміну від класичних офшорних компаній, мають гідну репутацію на міжнародній арені,

зобов'язані в кінці кожного свого фінансового року робити звітність та сплачують корпоративний податок на прибуток у всьому світі до Податкового управління Мальти; це робить малоімовірним, що іноземні податкові органи вважатимуть такі компанії структурами ухилення від сплати податків. Крім того, такі компанії та їх акціонери-нерезиденти можуть скористатися угодами про подвійне оподаткування, які Мальта уклала з великою кількістю держав. На сьогодні, Мальта уклала понад тридцять чотири такі договори, у тому числі з більшістю країн-членів ЄС, Канадою, Австралією, Південною Африкою, Китаєм, Індією, Південною Кореєю та Україною [7, 84].

Концепція оподаткування міжнародних торгових та холдингових компаній полягає в тому, що ці компанії сплачують корпоративний податок у розмірі 35% від свого прибутку в усьому світі, але система відшкодування та зарахування такого податку перетворює ці корпоративні структури на дуже ефективні інструменти оптимізації системи оподаткування бізнесу для акціонерів, які не є резидентами Мальти [1, 7].

Як зазначалось вище, розрізняють міжнародні торгові компанії та міжнародні холдингові компанії, причому перша має ефективну податкову ставку на прибуток 5%, тоді як друга взагалі не сплачує ефективний податок в силу своєї природи [81].

Міжнародні торгові компанії, як випливає з назви, використовуються для здійснення торгівлі (основної діяльності бізнесу). Такі компанії підлягають корпоративному податку у розмірі 35% зі свого прибутку від торгівлі у всьому світі. Наприкінці свого фінансового року, після сплати корпоративного податку до Податкового управління Мальти запускається автоматична система, за допомогою якої акціонери-нерезиденти отримують відшкодування в розмірі 30%, що робить ефективну ставку податку на прибуток лише 5% [36]. Відшкодування виплачується Департаментом внутрішніх доходів Мальти протягом двох тижнів після сплати корпоративного податку.

Міжнародні торгові компанії або акціонери більше не сплачують податки або інші виплати, тому остаточна загальна ставка податку завжди становить 5%. Ніякі гербові збори або ж обмеження щодо обмінних курсів валют не застосовуються до розподілу прибутку або дивідендів між акціонерами, а також немає податків або обмежень на виведення дивідендів з Мальти [12, 44].

Що стосується міжнародних холдингових компаній, то їм заборонено торгувати, і їхня мета полягає в тому, щоб «утримувати» акції в одній або кількох зарубіжних компаніях, а також володіти та здійснювати управління своїми власними активами, що знаходяться за межами Мальти.

Така компанія отримуватиме роялті, дивіденди, відсотки, приріст капіталу, орендну плату та інші доходи, що виникають за кордоном або отримані від іноземних інвестицій, а також власні дивіденди, а наприкінці фінансового року компанія перевіряє свою бухгалтерську звітність та сплачує корпоративний податок 35% (як складова групи компаній, держатель акцій торгової(их) компаній) від її світового доходу, але акціонери потім отримують значні податкові пільги через систему відшкодування податків, як зазначалось вище [36].

Акціонери-нерезиденти холдингових компаній після сплати корпоративного податку отримують право на відшкодування податку в наступному порядку:

- 100% відшкодування сплаченого корпоративного податку, якщо дохід мальтійської компанії, отриманий у вигляді дивідендів і приросту на капітал від зарубіжної компанії, при «кваліфікованій участі» в зарубіжній компанії, що робить ефективною нульовою ставкою податку;
- 2/3 відшкодування сплаченого корпоративного податку, якщо компанія підпадає під дію договору про уникнення подвійного оподаткування, що становить ефективну ставку податку на прибуток 11,67%.
- 5/7 відшкодування сплаченого корпоративного податку, якщо основний прибуток, з якого потім розподіляються дивіденди, отримують від

відсотків або роялті, що становить ефективну ставку податку на прибуток 10%;

– 6/7 відшкодування сплаченого корпоративного податку, якщо прибуток отриманий від торгової діяльності, що становить ефективну ставку податку на прибуток 5% [36].

«Кваліфікаційна участь» компанії, означає, що така компанія відповідає таким критеріям як:

– міжнародна холдингова компанія володіє 10% або більше акцій зарубіжної компанії; або

– міжнародна холдингова компанія має право за своїм вибором придбати або має право першої відмови від розпорядження залишком акцій закордонної компанії; або

– міжнародна холдингова компанія має право бути представленою у Раді директорів закордонної компанії; або

– вартість пакету акцій перевищує 500 000 у.о. або еквівалент в іноземній валюті; або

– акції утримуються в закордонній компанії для розвитку бізнесу міжнародна холдингова компанії [1, 28].

Холдингова компанія також може мати як «кваліфікаційну», так і «некваліфікаційну» участь, і в цьому випадку ставка податку буде сумішшю двох застосовних ставок, а ефективна ставка остаточного податку залежатиме від пропорції кваліфікаційних і некваліфікаційних ставок, з урахуванням розміру акцій який утримується такою холдинговою компанією. Знову ж таки, на дивіденди, розподілені акціонерам-нерезидентам, не стягується податок на прибуток чи інші податки [7].

У таких випадках Мальтійська холдингова компанія може прийняти рішення:

– або застосувати абсолютне звільнення від податку на Мальті (відоме як звільнення від участі (тобто компанія може вирішити не сплачувати 35% податок у першу чергу)); або ж

– включити такий дохід/прибуток як частину оподаткованого доходу мальтійської компанії та сплатити податок за ставкою 35%. Після розподілу дивідендів мальтійською холдинговою компанією із зазначених доходів/прибутків, акціонери-одержувачі матимуть право на повне (100%) відшкодування мальтійського податку, сплаченого компанією за такий дохід/прибуток. Цей сценарій може бути бажаним у випадках, коли з тих чи інших причин акціонер воліє отримувати частину свого прибутку у вигляді відшкодування, а не виключно у вигляді дивідендів[1].

Крім очевидних податкових переваг, міжнародна торгова або холдингова компанія може мати номінованих акціонерів; номінальних акціонерів надають мальтійські постачальники послуг, ліцензовані для цієї мети Управлінням фінансових послуг Мальти [17].

Використання номінальних акціонерів та місцевих директорів (які, однак, не є обов'язковою умовою) забезпечить повну анонімність бенефіціарних власників компанії та допоможе зберегти управління та контроль над компанією безпосередньо на Мальті. Компанії дозволяється мати як корпоративних, так і індивідуальних директорів, як резидентів, так і нерезидентів Мальти [17].

1 травня 2004 року Мальта вступила до Європейського Союзу, що надало додаткову перевагу використанню мальтійських корпоративних структур. Усі мальтійські компанії після вступу автоматично отримали статус компанії Європейського Союзу та змогли торгувати/ здійснювати свою діяльність як на території ЄС, так і з ЄС зони без перешкод чи обмежень, але при цьому користуватися пільговими ставками оподаткування, зазначеними вище [17].

Управління фінансових послуг Мальти також видає ліцензії компаніям, які надають інвестиційні послуги (брокери, біржові брокери, фінансові консультанти тощо), страхові послуги, банківські послуги та послуги з азартних ігор. У той час як вимоги щодо видачі таких ліцензій відповідають директивам Європейського Союзу, Управління фінансових послуг Мальти є

більш зручним для його суб'єктів (клієнтів), ніж органи багатьох інших європейських юрисдикцій. Мальтійські компанії, які мають ліцензію MFSA на здійснення ліцензованої діяльності, можуть торгувати в межах ЄС та на основі мальтійської ліцензії, до того ж, такі компанії, незважаючи на те, що торгують в межах ЄС, все одно будуть регулюватися Управлінням фінансових послуг Мальти [1, 12].

Отже, внаслідок процесів глобалізації, Республіка Мальта зобов'язана була трансформувати та адаптувати своє законодавство згідно міжнародних вимог і стандартів, щодо міжнародних торгових та холдингових компаній з офшорним режимом та змінити його на частково оншорний. Останній, в свою чергу, означає фінансовий центр, який знаходиться в межах юрисдикції території з заниженим, середнім або ж, досить високим податком, де не надаються податкові пільги.

Мальта, є досить привабливим фінансовим центром, з точки зору оподаткування, оскільки остаточна загальна ставка податку на прибуток становить 5%, до того ж, використання номінальних акціонерів робить кінцевих бенефіціарних власників анонімними, а особистість бенефіціарних власників може бути розкрита лише мальтійським судом у ході розслідування щодо відмивання грошей. Окрім того, мальтійська компанія має гідну репутацію на міжнародній арені, в силу вступу Мальти в ЄС та адаптації законодавства згідно міжнародних вимог, зокрема таких як ФАТФ та ОЕСР.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи результати роботи, можемо стверджувати, що МФЦ є одними з найважливіших елементів розвитку національних економік у сучасних умовах. Міжнародні фінансові центри сучасності виробляють конкурентні переваги, сприяють загальному економічному та фінансовому розвитку держав.

Хоча і не існує єдиного, загальноприйнятого та закріпленого визначення, однак ОФЦ можна охарактеризувати наступним чином: офшорний фінансовий центр – це частина території держави (або навіть вся територія держави), у межах якої відповідно до застосовного національного права реєструються компанії іноземних резидентів; таким компаніям надається право ведення на пільгових (податкових, адміністративних, валютних та інших) умовах торгових, фінансових та інших комерційних операцій; а також пільговими податковими перевагами, яких користуються члени компанії, а саме фізичні особи з метою зниження податкового навантаження чи захисту власності від претензій третіх осіб.

Задля систематизації інформації стосовно ОФЦ, можна використовувати такі критерії, як місце розташування, стан звітності, конфіденційність тощо. Основну увагу надають класифікації офшорної зони за критерієм співпраці з міжнародними організаціями – «білі», «сірі» та «чорні» юрисдикції – та специфікою такої офшорної зони : класичні офшори, умовні офшори та престижні офшори.

Варто зазначити, що МВФ відіграє вагомую роль у налагодженні та вдосконаленні міжнародно-правового регулювання офшорної діяльності, а також посилення міжнародних зусиль щодо приведення національного законодавства держав, які є офшорними фінансовими центрами, відповідно до міжнародних стандартів. Пріоритетними напрямками МВФ є запобігання використанню офшорних фінансових центрів для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму; покращення

міжнародної та національної системи контролю за транскордонним потоком грошових коштів та цінних паперів, розширення міжнародного співробітництва у цій галузі.

Безумовно ОЕСР, має масштабне значення у сфері міжнародно-правового регулювання ОФЦ. Однак, вирішення проблеми згубної податкової конкуренції може бути знайдено лише шляхом проведення багатостороннього діалогу та співробітництва. Рекомендації, розроблені ОЕСР, відіграли важливу роль у процесі зміни національного законодавства держав, які були визнані ОЕСР офшорними фінансовими центрами. Обмін інформацією та велика прозорість у діяльності офшорних фінансових центрів, безумовно, є одним із головних досягнень діяльності ОЕСР, спрямованої на боротьбу зі згубними податковими практиками, яка натомість отримала неоднозначні оцінки багатьох юристів-міжнародників.

Колосальне значення також має ФАТФ у регулюванні діяльності офшорних фінансових центрів, зокрема у сфері протидії відмиванню грошей отриманих злочинним шляхом та фінансуванню тероризму. ФАТФ здійснює моніторинг дій, які вживають держави для приведення свого національного законодавства у відповідність до Сорока рекомендацій, а також надає, якщо необхідно, технічну допомогу для здійснення таких заходів.

Суттєве значення в регулюванні ОФЦ, зокрема у сфері банківського нагляду, також відіграє GIFCS, вона є одним із важливих механізмів міжнародно-правового регулювання діяльності офшорних фінансових центрів, зокрема, завдяки своїй спеціалізації на регулюванні банківської діяльності, яка займає ключову роль у діяльності багатьох ОФЦ.

Однак, такі масштабні та вагомні питання запобіганню фінансуванню тероризму та відмивання грошей досить тісно пов'язані з проблемою реального зв'язку судна з державою прапору, оскільки судна також можуть використовуватись у протиправних діяннях. Досить висока вартість морських суден та суднового обладнання, при придбанні яких сплата податків, зумовлених їх високою вартістю майна, стає тягарем для

судновласників. Саме тому, останні надають перевагу реєстрації судна під прапором держав-офшорних фінансових центрів. Однак, одна вирішена проблема тягне за собою іншу невирішену глобальну проблему сучасного морського права, а саме забезпечення реального зв'язку між державою прапора та суднами.

Європейський Союз, також плідно працює над покращенням системи міжнародного податкового управління, шляхом імплементації положень міжнародних організацій, таких як ФАТФ та ОЕСР, а також шляхом гармонізації законодавства держав-учасниць Європейського Союзу.

Розглянувши як приклад Великобританію, то її влада зобов'язана і при цьому рішуче налаштована ввести в законодавство ефективні механізми впливу на британські компанії, партнерства та фізичних осіб, які намагаються вивести свій прибутковий, що підлягає оподаткуванню у державу з низькою податковою ставкою чи у безподатковій офшорній юрисдикції, тобто нейтралізувати сприятливе середовище з точки зору законодавства для компаній, які користуються офшорним режимом, аби відновити свою репутацію, як «прозорі» держави (та, яка належить до «білого списку» ОЕСР) на міжнародній арені.

Варто зазначити, що Мальта, є досить привабливим фінансовим центром, з точки зору оподаткування, оскільки остаточна загальна ставка податку на прибуток становить 5%, до того ж, використання номінальних акціонерів робить кінцевих бенефіціарних власників анонімними. Окрім того, мальтійська компанія має гідну репутацію на міжнародній арені, в силу вступу Мальти в ЄС та адаптації законодавства згідно міжнародних вимог, зокрема таких як ФАТФ та ОЕСР. Саме тому, Мальта зобов'язана була трансформувати та адаптувати своє законодавство згідно міжнародних вимог і стандартів, щодо міжнародних торгових та холдингових компаній з офшорним режимом та змінити його на частково оншорний.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «VI. International Financial Centers and Financial Innovation». In Report on the World Current Account Discrepancy. USA: International Monetary Fund. Retrieved Nov 16, 2021. URL: <https://www.elibrary.imf.org/view/books/071/05675-9780939934904-en/ch06.xml>.
2. Action plan on base erosion and profit shifting // OECD. 2013. URL: <https://www.oecd.org/ctp/BEPSActionPlan.pdf>.
3. Allen P. London's offshore financial services future [Електронний ресурс] / Peter Allen. – 2017. – URL: <https://www.moore.co.uk/news-views/july-2017/london%E2%80%99s-offshore-financial-services-future>.
4. An indispensable industry. Financial services in the UK. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cityoflondon.gov.uk/business/economic-research-and-information/statistics/Documents/an-indispensable-industry.pdf>.
5. Carlo Edoardo Altamura, European Banks and the Rise of International Finance: the Post-Bretton Woods Era (Abingdon: Routledge, 2017).
6. Daria Kibets, Olena Lepei, Oleksii Yu. Prokopenko, Alina M. Chorna, Mykola L. Shelukhin. Anti-Fraud Technologies in E-Banking. Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues. 2019. Volume 22, Special Issue 2.
7. Delia J. Malta among 17 tax havens worldwide used by big banks to book €20 billion in profits every year [Електронний ресурс] / Julian Delia. – 2021. – URL: <https://theshiftnews.com/2021/09/06/malta-among-17-tax-havens-worldwide-used-by-big-banks-to-book-e20-billion-in-profits-every-year/>.
8. Dominic T. Offshore Financial Centres and the Law. Suspect Wealth in British Overseas Territories / Thomas-James Dominic. – London: Routledge, 2021. – 220 с. – (1st Edition).
9. FATF public statement – 27 February 2015 // FATF. URL: <http://www.fatfgafi.org/topics/high-riskandnon-cooperativejurisdictions/documents/public-statement-february-2015.html>.

10. Foot M. Final report of the independent Review of British offshore financial centres / M. Foot [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.gov.im/media/624053/footreport.pdf>. ISSN 1811-9824.
11. Gordon R. Tax havens and their use by United States taxpayers: An overview: A report to the Commissioner of Internal Revenue, the Assistant Attorney General (Tax Division) and the Assistant Secretary of the Treasury (Tax Policy). Washington: Department of the Treasury, Internal Revenue Service, 2019. P. 21. URL: <https://archive.org/details/taxhavenstheirus01gord>.
12. Griscti M. Malta: From Offshore to Onshore [Электронный ресурс] / Marco Griscti. – 2016. – URL: <https://www.mondaq.com/article/23361/from-offshore-to-onshore>.
13. International Offshore Jurisdiction Review – UK as a Tax Haven [Электронный ресурс]. – 2021. – URL: <https://www.offshore-protection.com/united-kingdom-tax-havens>.
14. International standards on combating money laundering and the financing of terrorism & proliferation // FATF. – 2012. URL: http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf.
15. J. Garcia-Bernardo, J. Fichtner, F.W. Takes and E.M. Heemskerk, Uncovering Offshore Financial Centers: Conduits and Sinks in the Global Corporate Ownership Network, Scientific Reports 7, article 6246, 2017.
16. Jeffrey Chwieroth, Capital Ideas: The IMF and the Rise of Financial Liberalization (Princeton: Princeton University Press, 2010); Rawi Abdelal, Capital Rules: The Construction of Global Finance (Cambridge: Harvard University Press, 2007).
17. Malta accused of being tax haven as it takes EU presidency [Электронный ресурс]. – 2015. – URL: <https://www.theguardian.com/business/2017/jan/11/malta-tax-eu-presidency-green-meps>.
18. Mushak N., Muraviov V., Tarakhonych T. Juridical tribune. International Agreements of the European Union and acquis of the European Union. October 2020. Vol.10. Special Issue. – P. 49-72.

19. Report of the working group on offshore financial centres // FSF. 2000. URL: http://www.fsb.org/wp-content/uploads/r_0004b.pdf?page_moved=1.
20. Shaxson N. Tax Havens: Britain's Second Empire [Электронный ресурс] / Nicholas Shaxson. – 2019. – URL: <https://taxjustice.net/2019/09/29/tax-havens-britains-second-empire/>.
21. Tax havens and development. Status, analyses, and measures // Commission on Capital Flight from Developing Countries. 2009. P. 128. URL: <http://www.u4.no/recommended-reading/tax-havens-and-development-status-analyses-and-measures/>.
22. Taxation: EU list of non-cooperative jurisdictions. The Council of the EU and the European Council website [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions/>.
23. Thalassinos, I.E. and Liapis, K. 2014. Segmental financial reporting and the internationalization of the banking sector. Chapter book in, Risk Management: Strategies for Economic Development and Challenges in the Financial System, (eds), D. Milos Sprcic, Nova Publishers, 221-255, ISBN: 978-163321539-9; 978-163321496-5.
24. The OECD work on Tax Havens / By Mr. Jeffrey Owens, Head Centre for Tax Policy and Administration Organization for Economic Cooperation and Development. – July 2019. // OECD website [Электронный ресурс]. URL: <https://www.oecd.org/>
25. Youssef Cassis, Capitals of Capital: the Rise and Fall of International Financial Centres (Cambridge : University Press, 2010).
26. Zoromé A. 2007. Concept of Offshore Financial Centers: In Search of an Operational Definition. IMF Working Paper, WP/07/87, 34 p.
27. Айрапетян, А. А. Особенности и тенденции развития международных финансовых центров в современных условиях / А. А. Айрапетян // Финансовая экономика. – 2018. – № 6. – С. 260-262.
28. Баймуратов М.О. Офшорні зони у сучасному всесвіті / М.О. Баймуратов, О.І. Зоріна // . – Одеса: Вид-ня ПП Фенікс, 2010. – 174 с.

29. Баула О.В. Офшорні банківські зони як невід'ємний елемент сучасної глобальної економіки / Баула О.В., Сачук А.В. // Економічний форум. –№2.– 2012. –С. 4.

30. Буроменський М. В. Міжнародне право на тлі викликів ХХІ століття / М. В. Буроменський // Актуальні проблеми сучасного міжнародного права : зб. наук. ст. за матеріалами І Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова, Харків, 27 листоп. 2015 р. : у 2 ч. – Харків, 2015. – Ч. 1. – С. 5–17.

31. Власова В.П. Офшорні зони як спосіб збереження капіталу в нестабільній економічній ситуації [Електронний ресурс] / Власова В.П., Кушнір Д.В. — Режим доступу: www.nbu.gov.ua.

32. Волошин Ю.О. Legal globalization and interstate integration as a leading factor of the formation of state security and sovereignty. Atlantic Press. 2nd International Conference on Social, Economic and Academic Leadership . – 2018, № 11. – Р. 351-358 (видання індексується Web of Science).

33. Волошин Ю.О., Замула А.Ю. The State as the Leader in Fighting International Terrorism in the Globalized World. International Conference «Entrepreneurial and Sustainable Academic Leadership». –2018. – Р. 491-501. (видання індексується Web of Science).

34. Вороніна Р.М. Негативний вплив відмивання грошей / Р.М. Вороніна // Наук. збірник Націон. унів-ту «Львів. Політ-ка». – 2010. – С. 555-557.

35. Герасимова В. О., Рєпка К. Р. Особливості функціонування офшорних фінансових центрів. Інфраструктура ринку. 2020. № 41. С. 16-20.

36. Гидирим В. А. Концепция «бенефициарной собственности» в международном налогообложении / В. А. Гидирим // International Tax Services, Ernst & Young Middle East, Saudi Arabia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://e-notabene.ru/wl/article_10812.html.

37. Гольбін М.І. Проблемні питання «зручного прапора». Міжнародна науково-практична конференція. Львів, 2016. - С. 85-88.

38. Дев'ять спеціальних рекомендацій FATF по боротьбі з фінансуванням тероризму. Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF): неофіц. переклад. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finmon.at.ua/stuff/24-1-0-55>.

39. Драчов О.В. Генеза правового регулювання ринку фінансових послуг ЄС. Вісник. Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2020. – №23. – С. 121-127.

40. Драчов О.В. Європейські стандарти в сфері правового регулювання ринку фінансових послуг. Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики» Т. 1. – С. 145-153.

41. Захаров А. Погоня за деньгами: мир против оффшоров [Електронний ресурс] // Forbes. 13.11.2011. – Режим доступу: <http://m.forbes.ru/article.php?id=202381>.

42. Карлін М.І., Борисюк О.В. Фінансові офшори : навчальний посібник для студентів ВНЗ III–IV рівнів акредитації. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 240 с.

43. Кахович О.О., Натюшин О.К. Шуліка О.О. Функціонування офшорного бізнесу та необхідність його законодавчого регулювання// Економічний простір. –2011. – № 46. – С. 12-20.

44. Кібець Д.В. Регулювання валютних обмежень: Міжнародно-правова доктрина та національна практика. Монографія. Одеса: Фенікс, 2019. – 185 с.

45. Конвенція ООН з морського права 1982р. // Офіційний сайт ООН. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org>.

46. Короткий Т. Р. Міжнародне морське право в космічну еру: право та екологія / Т. Р. Короткий // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. редкол.), Л. І. Кормич (голов. ред.), І. М. Милосердна (відп. ред.) [та ін.] ; НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем. – Одеса : Фенікс, 2019. – Вип. 64. – С. 209-222.

47. Крикуненко К.В. Суперечності функціонування офшорних зон в контексті економічного розвитку держави : дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.02.Київ, 2012. 214 с.
48. Кузнецов С.О. Морське право: підручник / Одеса : Фенікс, 2011.– 382с.
49. Кучеренко В.В. Роль фінансових центрів у посткризовій трансформації світової валютної системи / В.В. Кучеренко // Вісник Донецького національного університету. Серія В. Економіка і право. – 2013. – № 2. – С. 313-316.
50. Лакіза В.В. Фінансові механізми офшору [Електронний ресурс] / В.В. Лакіза, А.П. Ілечко // Наук.збірник Націон. унів-ту «Львів. політ-ка». – 2011. – С. 100-101.
51. Луцишин З. Світові фінансові центри у глобальній фінансовій архітектурі / Зоряна Луцишин // Світ фінансів. – 2006. – Вип. 3. – С. 38-59.
52. Малкина М.Ю. Анализ позиционирования финансовых центров в международной финансовой системе. – Финансы и кредит, 2012 – с. 31-40.
53. Міжнародні новини. Євросоюз виключив три юрисдикції з «чорного списку» офшорів [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу: <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/novosti/evrosoyuz-isklyuchil-tri-yurisdiktsii-iz-chernogo-spiska-ofshorov>.
54. Міжнародні фінанси : підручник / [О. М. Мозговий, Т. В. Мусієць, Л. В. Руденко-Сударєва та ін.]; за наук. ред. д.е.н., проф. О. М. Мозгового. — К.: КНЕУ, 2015. — 515 с.
55. Моррісс А.П. Офшорні фінансові центри та регулятивна конкуренція, на замовлення американського інституту підприємництва/Offshore Financial Centers and Regulatory Competition, Andrew P. Morriss, 2010. — 202 с.
56. Налоговая оптимизация: рецепт от мультинациональных компаний [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bakertilly.ua/ru/news/id369>.

57. Оншор или оффшор: кто победит? NEW! [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.hill.ru/articles/onshorevsoffshore/>.
58. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rada.gov.ua/>.
59. Офіційний сайт Держфінмоніторингу України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sdfm.gov.ua>.
60. Офіційний сайт МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/en/Home>.
61. Офіційний сайт ОЕСР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/>.
62. Офіційний сайт ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.un.org/>.
63. Офіційний сайт ФАТФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fatf-gafi.org/>.
64. Оффшорные зоны мира: виды и особенности [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kp.ru/guide/offshornye-zony.html>.
65. Півторак Г. Ф. Генеза інституту реального зв'язку судна з державою прапора в міжнародному морському праві. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису, 2018. – 220 с.
66. Право международных организаций : учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры / А. Х. Абашидзе [и др.] ; под редакцией А. Х. Абашидзе. — Москва : Издательство Юрайт, 2019. — 505 с. — (Бакалавр и магистр. Академический курс). — ISBN 978-5-534-03839-2. — Текст : электронный // Образовательная платформа Юрайт [сайт]. — Режим доступу: <https://urait.ru/bcode/432796>.
67. Право судна на прапор [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studopedia.org/14-40262.html#9>.
68. Проект плана действий по борьбе с минимизацией налогообложения и выводением прибыли // OECD Publishing [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oecd.org/zip/2313338e.pdf>.

69. Резолюції Ради Безпеки ООН № 1368 (2001) і № 1737 (2001). [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?code=995_896.

70. Рекомендації щодо застосування положень конвенцій (угод) про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна (капіталу) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne/normativno-pravovi-atty/80816.html>.

71. Ременяк А. Д. Нормативно-правове регулювання реєстрації морських суден: вітчизняний та зарубіжний досвід. Порівняльно-аналітичне право. Одеса, 2018. - №3. – С. 333-335.

72. Розпорядження «Про перелік офшорних зон» // Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2011 р. № 143-р. – Київ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-p>.

73. Сергеев Ю. Застосування «зручного прапора». Міжнародно-правове регулювання реєстрації суден, 2015. - №32-33. – С. 478-479.

74. Слабосильный И. Флаг судна – его визитная карта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aqua-marine.org/flag-sudna-ego-vizitnaja-karta/>.

75. Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF): Кабінет Міністрів України від 25.09.2003 р., (835_001). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/835_001.

76. Стрельцова О.В. Загальні принципи права як джерело права Європейського Союзу. Правова держава: Щорічник наукових праць Ін-ту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Вип. 14. Київ, 2003. С. 516-526.

77. Ухналь Н.М. Особливості розвитку міжнародних фінансових центрів в умовах глобалізації фінансової системи / Н.М. Ухналь // Наукові праці НДФІ. – 2015. – № 2. – С. 17-32.

78. Хейфец Б. А. Офшорные юрисдикции в глобальной и национальной экономике / Б. А. Хейфец. – М.: Экономика, 2008. – 335 с.

79. Черунілам Ф. Міжнародна економіка / International Economics, 5-е вид., Компанії Мак Гроу Хіл, 2008. — 701 с.

80. Что такое оффшор, оншор, мидшор и в чём разница? [Электронный ресурс]. – 2018. – Режим доступа: <https://tbffinance.com/ru/what-is-the-difference-between-offshore-onshore-and-mid-shore-companies/>.

81. Шабейкина Я. А. Оффшорные компании как метод оптимизации налогообложения / Я. А. Шабейкина // Science Time. – 2014. – № 4 (4). – С. 290-293.

82. Шемякін О. М., Півторак Г. Ф. Сучасні проблеми інституту державної реєстрації морських торговельних суден у міжнародному морському праві. Часопис Київського університету права, 2011. – № 2. – С. 290-293.

83. Шинкаренко І. В. Роль ООН у врегулюванні податкових відносин між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються / І. В. Шинкаренко // Актуальні проблеми міжнародних відносин, журнал. – 2011. – Вип. 96(2). – С. 69-75.

84. Щодо міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування, чинні у 2020 році, лист ДПС України від 04.02.2020 № 1852/7/99-00-09-02-02-07 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100016639-perelik-krayin-z-yakimi-ukladeno-mizhnarodni-dogovori-pro-uniknennya-podviynogo-opodatkuvannya>.